

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Bahar/Spring, 2025, 12 (1), 357-392

**BİR BEDİİYYE ÖRNEĞİ: ABDÜLGANÎ EN-NABLUSÎ'NİN NESEMÂTÜ'L-ESHÂR FÎ
MEDHÎ'N-NEBİYYÎ'L-MUHTÂR ADLI ESERİ**
**A Badî'iyah Example: 'Abd al-Ghanî al-Nâblusî's Work Nasamât al-Ashâr fî Madh al-
Nabî al-Mukhtâr**

Fatih YAVAŞ

Dr. Öğretim Görevlisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı, fatih.yavas@erbakan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1298-4532.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received:	12.02.2025
Kabul Tarihi / Accepted:	30.05.2025
Yayın Tarihi / Published:	30.06.2025
Cilt / Volume:	12
Sayı / Issue:	1
Sayfa / Pages:	357-392

Atıf / Cite as: Yavaş, Fatih. “ Bir Bedîiyye Örneği: Abdülğanî En-Nablusî'nin Nesemâtü'l-Eshâr Fî Medhî'n-Nebiyyî'l-Muhtâr Adlı Eseri” (A Badî'iyah Example: 'Abd al-Ghanî al-Nâblusî's Work Nasamât al-Ashâr fî Madh al-Nabî al-Mukhtâr) *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 12/1 (2025), 357-392. Doi: 10.17859/pauifd.1638496.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Ithenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest.

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD) 357- 392
**BİR BEDİİYYE ÖRNEĞİ: ABDÜLGANÎ EN-NABLUSÎ'NİN NESEMÂTÜ'L-
ESHÂR FÎ MEDHÎ'N-NEBİYYÎ'L-MUHTÂR ADLI ESERİ***

Fatih YAVAŞ**

Öz

Bu makale, Abdülğanî en-Nablusî'nin *Nesemâtü'l-Eshâr fî Medhî'n-Nebîyyî'l-Muhtâr* adlı *bedîiyyesini* incelemektedir. Hz. Peygamber'i her beyitte en az bir edebi sanat örneğiyle öven bu tür kasideler, ortaya çıktıkları andan itibaren edebi çevrelerde yoğun ilgi uyandırmıştır. 18. yüzyıl Osmanlı coğrafyasının önde gelen mutasavvıflarından biri olan Nablusî, *bedîiyyelerinin* yanı sıra seyahatnameleri, didaktik manzumeleri, divanları ve divan şerhleri gibi çeşitli edebi eserleriyle de temeyyüz etmiş bir âlimdir. Çalışmada incelenen Nablusî'nin bu *bedîiyyesi* 150 beyitten oluşmaktadır. Eserin analizine geçilmeden önce *bedîiyyelerin* tarihî arka planı ve bu türe yönelik eleştiriler kısaca ele alınmış; ardından Nablusî'nin ilmi ve edebi kişiliği üzerinde durulmuştur. Eserin içeriği, Arap şiirinin klasik kaside yapısı çerçevesinde incelenmiş ve beyitlerin tamamı tercüme edilmiştir. Eserdeki edebi sanatların incelendiği çalışmanın son bölümünde, *bedîiyyât* türüne getirilen eleştiriler de dikkate alınarak, şairin bir *bedîiyyede* ilk kez kendisinin kullandığını belirttiği edebi sanatlar ile şairler tarafından nadiren kullanılan bazı sanatlara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Şiir, Peygamber Methiyeleri, Bedîiyyât, Abdülğanî en-Nablusî

**A Badî'iyah Example: 'Abd al-Ghanî al-Nāblusī's Work Nasamāt al-Ashār
fī Madh al-Nabī al-Mukhtār**

Abstract

This article examines 'Abd al-Ghanî al-Nāblusī's *Nasamāt al-Ashār fī Madh al-Nabī al-Mukhtār*, a badî'iyah dedicated to praising the Prophet Muhammad using at least one literary device in each verse. Such qasidas, which exalt the Prophet with elaborate rhetorical techniques, have captivated literary circles since their emergence. al-Nāblusī, a prominent Sufi figure of the 18th-century Ottoman region, distinguished himself not only with his Badî'iyahs but also with various literary works, including travelogues, didactic poems, divans, and commentaries on divans. The badî'iyah examined in this study comprises 150 verses. Before delving into its analysis, the article briefly addresses the historical background of badî'iyahs and some critiques of the genre, followed by an exploration of al-Nāblusī's scholarly and literary character. The content of the work is analyzed within the framework of the classical qasida structure in Arabic poetry, and all verses are translated. In the final section, which focuses on the literary arts present in the work, both the techniques that the poet claims to have used for the first time in his own badî'iyah and some rarely employed devices are highlighted, with an awareness of the critical perspectives on the badî'iyāt genre.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Poetry, Prophetic Eulogies, Badî'iyāt, 'Abd al-Ghanî al-Nāblusī

* Yazar makalede etik kurul izni gerektirecek bir durum olmadığını beyan etmiştir.

** Dr. Öğretim Görevlisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, fatih.yavas@erbakan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1298-4532.

Structured Abstract

This article examines ‘Abd al-Ghanī al-Nāblusī’s *Nasamāt al-Ashār fī Madh al-Nabī al-Mukhtār*, a *badī’iyyah* dedicated to praising the Prophet Muhammad through the use of at least one literary device in each verse. Such *qasidas*, which exalt the Prophet with elaborate rhetorical techniques, have captivated literary circles since their emergence. al-Nāblusī, a prominent Sufi figure of the 18th-century Ottoman region, distinguished himself not only with his *badī’iyyahs* but also with various literary works, including travelogues, didactic poems, *divans*, and commentaries on *divans*. The *badī’iyyah* examined in this study comprises 150 verses. Before delving into its analysis, the article briefly addresses the historical background of *badī’iyyahs* and some critiques of the genre, followed by an exploration of al-Nāblusī’s scholarly and literary character. The content of the work is analyzed within the framework of the classical *qasida* structure in Arabic poetry, and all verses are translated. In the final section, which focuses on the literary arts present in the work, both the techniques that the poet claims to have used for the first time in his own *badī’iyyah* and some rarely employed devices are highlighted, with an awareness of the critical perspectives on the *Badī’iyyāt* genre. In the work, alongside elegant examples of *badī’* arts, it is also possible to observe uses that may partially validate criticisms directed at this genre. Indeed, critiques suggesting that *bedī’iyye* works render *badī’* arts overly complex and meaningless, introduce unnecessary concepts, and thus stray from the essence of literary arts can also be seen as applicable in the case of al-Nāblusī’s *badī’iyyah*. Within the scope of these critiques, certain examples can be highlighted: the designation of some techniques as independent arts that could actually be categorized under the sciences of *Ma’ānī* and *Bayān* (such as *talwīh*); terminology issues caused by arts with closely related meanings (such as *tawlīd*); the presentation of various derivatives of a single art (such as *ighrāq*) as separate arts; and the inclusion of uses and definitions (such as *muwārada*) that raise serious doubts about whether they constitute genuine literary arts. The distinguishing feature of such works is the prioritization of verbal artistry over meaning, aiming to showcase stylistic finesse. This focus may be said to negatively affect the coherence of meaning within individual verses and the transitions between them. Therefore, in this work, it appears difficult to achieve the harmony and fluidity between verses observed in Būsīrī’s *Burda qasida*. In conclusion, it is understood that al-Nāblusī’s *badī’iyyah*, as a prominent example within the *bedī’iyye* tradition in Arabic literature, makes a significant contribution to the field. However, it can also be said that it possesses aspects that might validate critiques directed at such works. Therefore, it is suggested that future studies on *badī’iyyah* would benefit from adopting this critical approach.

GİRİŞ

Sözlükte “ilk kez yapmak, icat etmek, ortaya çıkarmak” gibi anlamlara gelen¹ بدع fiilinden türeyen *bedī’iyyât*; belâgat ilminde ifadeyi güzelleştirmenin yöntem ve kurallarını ele alan *bedī’* kelimesinin çoğuludur.² *Bedī’iyyâtın* terim anlamı ise Hz. Peygamber’i övmek amacıyla yazılmış, her beytinde en az bir *bedī’* sanatının kullanıldığı, genellikle basit bahrinde yazılan ve kafiyesi mim harfi olan kasidelerin genel adıdır.³

¹ el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu’l-‘Ayn*, thk. Abdülhamîd Hindâvî (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 2003), 1/121; Ebu’l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî İbn Manzûr, *Lisânu’l-‘Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, ts.), 8/6-8.

² İn’âm Fevvâl ‘Akkâvî, *el-Mu‘cemu’l-mufaşşal fî ‘ulûmi’l-belâğa* (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 2006), 257.

³ ‘Akkâvî, *el-Mu‘cemu’l-mufaşşal fî ‘ulûmi’l-belâğa*, 258.

Medih, Cahiliye döneminden itibaren Arap şiirinin en köklü temalarından biri olarak tarih boyunca varlığını sürdürmüştür. İslamiyet'in gelişyle birlikte, Hz. Peygamber'i övmek amacıyla yazılan şiirler sayesinde bu tema yeni bir boyut ve yaygınlık kazanmıştır. Özellikle hicri 8. yüzyılda tasavvufi telakkinin etkisiyle hadis, siyer, şemâil ve delâil gibi literatürlerden beslenen nebevî medih alanı, içerik ve etki bakımından kayda değer bir gelişim göstermiştir. Bu alanın gelişiminde Fatımîler döneminde ortaya çıktığı düşünülen mevlit kutlamalarının da önemli bir katkısı olmuştur. Nebevî medih, yalnızca bu kutlamalarda okunan mevlidiyyât türüyle sınırlı kalmamış; Hz. Peygamber'in yaşadığı topraklara duyulan özlemi dile getiren *hicâziyyât*, onun mübarek na'l-i şerifini konu edinen *na'liyyât* gibi türlerle de zenginleşmiştir.⁴ Muteahhirûn döneminde (özellikle Memlükler) ise bu övgü şiirleri, her beytinde en az bir bedî' sanatı içeren *bedîiyyât* adıyla özel bir türe dönüşmüş ve peygamber methiyelerine sanatsal bir zenginlik ve yenilik getirmiştir.⁵ Kesin olmamakla birlikte bu nazım türünü Hz. Peygamber'in methine uyarlayan ilk kişinin Safiyyüddin el-Hillî (öl. 749/1348) olduğu belirtilmiştir.⁶ Tarihi süreç içinde edebi bir gelenek haline gelen *bedîiyyeler* sadece Müslümanlarla sınırlı kalmamış, sonraki dönemlerde Hristiyan şairler de Müslüman şairlere öykünerek Hz. İsa için bu türde şiirler nazmetmişlerdir.⁷

Edebi sanatların, özellikle *bedîiyyeler* ve bu şiirlere yapılan şerhler aracılığıyla büyük bir gelişim gösterdiği söylenebilir. Bu şerhlerde, önceki şairlerden yapılan alıntılarla örnekendirilen sanatlara dair ayrıntılı açıklamalar, edebi sanatların aktarımında öğretici bir rol üstlenmiştir.⁸ Bununla birlikte *bedîiyyeler*, sanatı Hz. Peygamber'i övmenin önüne koymaları, özgünlükten uzaklaşarak birbirinin taklidi haline gelmeleri ve peygamber övgüsünü bedî' sanatlarını sergilemek için bir araca dönüştürmeleri gibi eleştirilere de maruz kalmıştır.⁹ Başka bir eleştiri konusu ise, Mutekaddimûn dönemi belâgat âlimleri tarafından bedî' sanatlarının *Meânî* ve *Beyân* ilimleri çerçevesinde ele alınmasına karşın, sonraki *bedîiyyât* türü eserlerde, şairlerin birbirleriyle yarışarak her tuhaf ifadeye yeni bir isim verip bunu bir sanat olarak

⁴ Muhammet Vehbi Dereli, *Osmanlı Dönemi Bedîiyyat Şairlerinden Âişe el-Bâûniyye ve Peygamber Methiyeleri* (Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2023), 49; İbrahim Fidan, *Arap Şiirinde Hz. Peygamber* (Ankara: İlâhiyât, 2021), 10-11.

⁵ Ali Ebû Zeyd, *el-Bedî'îyyât fi'l-edebî'l-'arabî* (Beyrut: 'Âlemü'l-Kütüb, 1983), 18; Mahmut Üstün, "Bedî'îyyât Şiirlerinin İki Önemli İsmi: Safiyyüddin el-Hillî ve İbn Câbir el-Endelüsî", *Nûsha* 53 (2021), 190.

⁶ Mahmûd Ali Mekki, *el-Medâihu'n-nebeviyye*, (Kahire: eş-Şeriketü'l-Mısrîyyeti'l-'Âlemîyye, 1991), 136-140.

⁷ 'Akkâvî, *el-Mu'cemu'l-mufaşşal fi 'ulûmi'l-belâğa*, 258-260; Abdülazîz 'Atîk, *İlmü'l-Bedî'* (Beyrut: Dâru'n-Nahda el-'Arabîyye, ts.), 62.

⁸ Hulusi Kılıç, "Bedîiyyât", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/323-324.

⁹ Zekî Mubârek, *el-Medâihu'n-nebeviyye fi'l-edebî'l-'arabî* (Kahire: Müessesetü Hindâvî, 2022), 148-149.

adlandırmalarıdır. Bu durum, gerçek *bedî'* ile tekellüflü, yapay *bedî'in* birbirine karışmasına yol açmıştır.¹⁰

Şairleri *bedîyye* türünde eser vermeye sevk eden pek çok âmil zikredilebilir. Hz. Peygamber'in şefaatinin umma, hastalıklardan şifa bulma arayışı, peygamber sevgisini halk kitleleri içinde yayma¹¹ vb. saiklerin yanında şüphesiz en temel motivasyonlardan biri öncekilerin yazmış olduğu *bedîyyelere* muarazada bulunarak benzerlerinin üstüne çıkma ve bu şekilde şöhret kazanma duygusudur. Abdülganî en-Nablusî (öl. 1143/1731) de bu duygulardan hali olmayan bir şair olarak eserinde seleflerini eleştirmiş, ayrıca *şîirle tarih düşürme, idrâb, istişhad, muammâ* gibi *bedîyyât* türü eserlerde ilk defa kendisinin kullandığını ileri sürdüğü edebî sanatlarla *bedîyyesinin* diğer *bedîyyelerden* farkını ortaya koymaya çalışmıştır. Şairler tarafından sıkça kullanılmayan başka sanatlarla birlikte şairin *bedîyyesine* özgü sanatlar, araştırmanın ileriki bölümünde ele alınacaktır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden belge analizi yöntemi kullanılmış olup, esere dair daha önce yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca, *bedîyye* eserlerine yönelik eleştiriler çerçevesinde bir yaklaşım benimsenerek konunun ele alınması, çalışmanın özgünlüğüne dair zikre değer bir başka husustur. Eserin incelemesine geçmeden önce, Nablusî'nin ilmî ve edebî yönüne kısaca değinmek faydalı olacaktır.

1. Abdülganî en-Nablusî'nin İlmî ve Edebî Şahsiyeti

17 ve 18. yüzyıllarda (1641-1731) Osmanlı Devleti'nin Şam eyaletinde yaşamış olan Abdülganî en-Nablusî köklü bir ulema ailesine mensup olmanın avantajıyla küçük yaşlardan itibaren başta babası olmak üzere dönemin tanınmış âlimlerinden fıkıh, hadis, tefsir ve Arap dili gibi temel İslami ilimlerde nitelikli bir tedrisattan geçmiştir.¹² Birçok ilimde yetkin bir âlim olarak, Emevî Camii ve Selimiye Medresesi'nde umumi ders halkaları düzenlemiş, kadılık ve müftülük gibi çeşitli görevler icra etmiştir.¹³

¹⁰ Şevkî Dayf, *el-Belâğa tetâvvur ve târîh* (Kâhire: Dâru'l-Ma'ârif, 1965), 366. Bedî' sanatlarının değeri ve Bedî' ilminin terminoloji problemi için ayrıca bk. Hasan Uçar, *Kur'ân-ı Kerîm'deki Anlamsal Bedî' Sanatları* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 21-31.

¹¹ Muhammet Vehbi Dereli, *Arap Edebiyatında Bedîyye Geleneği ve Suyûtî'nin Nazmu'l-Bedî Adlı Eseri* (Konya: Palet Yayınları, 2021), 43; İzzet Marangozolu, *Arap Edebiyatında Bedî ve Bedîyyât* (Ankara: Sonçağ Akademi, 2022), 68-73.

¹² Hocalarına dair ayrıntılı bilgi için bk. Muhammed Kemâlüddîn el-Ğazzî, *el-Virdü'l-ünsî ve'l-vâridü'l-kudsî fî terceme el-Ârif Abdilganî en-Nablusî*, thk. Sâmîr 'Ukkâş (Leiden: Brill, 2012), 125-147.

¹³ Ebü'l-Faql Muhammed Halîl b. Ali el-Murâdî, *Silkü'd-dürer fî a'yânî'l-karnî's-sânî 'aşer* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1988), 3/31-32; Abdülganî en-Nablusî, *el-Hakîkatu ve'l-mecâz fî rihleti bilâdi's-Şâm ve Mısra ve'l-Hicâz*, thk. Riyâd Abdülhamîd Murâd (Dimaşk: Dâru'l-Ma'rife, 1989), 9-10; Ahmet Özel, "Nablusî, Abdülganî b. İsmail", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/268. Nablusî'nin hayatıyla ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bk. Alaaddin Bekrî, *Abdülganî Nablusi Hayatı ve Fikirleri*, çev. Veysel Uysal (İstanbul: İnsan Yayınları, 1995); İsmail Ekinci, *Tasavvuf Şairi Nablusî ve Şiirleri* (Ankara: İksad Publishing, 2020); Mehmed Zahid Tıglioğlu, *Bir Müfessir Olarak*

Nablusî'nin hayatı ve fikriyatında tasavvuf merkezi bir rol oynamıştır.¹⁴ Gençlik dönemlerinden itibaren eserlerini okumuş olduğu Muhyiddîn İbn Arabî (öl. 638/1240), İbn Seb'în (öl. 669/1270), Affüddîn Tilimsânî (öl. 690/1291) gibi mutasavvıfların onun düşünce yapısının oluşumunda büyük etkileri olmuş, nitekim sonrasında yazmış olduğu eserlerinin çoğunu tasavvuf alanında vermiştir. Bununla birlikte o aynı zamanda fakih, müfessir, muhaddis, tarihçi, edip ve şair yönüyle, mezkûr ilimlerin yanında felsefe ve mantık, seyahatname, tecvit, cifr, rüya tabiri gibi farklı disiplinlerde 300'e yakın eseri bulunan velut bir alimdir.¹⁵

Nablusî Arap dili ve belagati, şiir ve edebiyat alanında da güçlü bir kalemidir. O, divanlarından seyahatnamelerine, öğretici nitelikteki *urcûzelerinden bedîiyyelerine* kadar uzanan geniş yelpazede nitelikli eserler ortaya koymuştur.¹⁶ Eserleri içinde önemli bir yer işgal eden seyahatnameler devrinin dini ve kültürel hayatına ayna olması itibarıyla oldukça önemlidir.¹⁷ Seyahatnamelerinde tecrübelerini aktarırken, geleneksel anlatı ve olay örgüsü üzerine kurulu dramalardan ziyade düzyazı ve şiirsel tasvirlerin estetiğine dayanan bir anlatım tarzını benimsemiş, bu yönüyle seyahatname yazın türünde yeni bir dilsel estetik geliştirmiştir. Onun anlatım tarzı, sadece olayları aktarmaktan ibaret olmayıp, aynı zamanda kişisel duygu ve düşünceleri de yansıtmaktadır.¹⁸

Nablusî'nin dili kullanmadaki ustalığını divanlarında görmek mümkündür. Onun 4 divanından biri olan *Nefhatü'l-kabûl fî medhi'r-Rasûl*¹⁹ adlı divanını tahkik eden Firdevs Nûr Ali Hüseyin'in, Nablusî'nin şairlik melekeseine dair yaptığı tespitler bu hususta oldukça dikkat çekicidir:

“Şair divanında yalnızca kelimelerle değil, aynı zamanda dizeler arasında kurduğu ilişkilerle de etkileyici bir anlatı oluşturmuştur. Şiirdeki her bir dize, bir sonrakini tamamlamış ve bu şekilde şiir boyunca bir anlam bütünlüğü ve süreklilik elde edilmiştir. Bu durum, şairin dildeki ustalığını ve şiirsel düşünme yeteneğini açıkça gözler önüne sermektedir.

Abdülganî en-Nablusî (İstanbul: İnsan Yayınları, 2022); Zeliha Öteleş, *Abdülganî en-Nâblusî Şerhi Bağlamında İbnü'l-Fârız'ın Kasîde-i Tâiyye'sinde Seyrusülûk* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014).

¹⁴ Nablusî intisap ettiği Kâdiriyye, Sühreverdîyye ve Nakşibendîyye tarikatlarını, bağlı bulunduğu Ekberî gelenekle mezcetmiş, camiu't-turuk sufi bir şahsiyet olarak temeyyüz eder. Abdulcebbar Kavak, “Şeyh Abdülganî en-Nablusî'nin Mevlevîlik Müdafası: el-Ukûdü'l-Lü'lüyye fî Tarîki's-Sâdeti'l-Mevlevîyye Adlı Eseri”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 56 (2016), 1128.

¹⁵ Gazzî, *el-Virdü'l-ünsî*, 376-385; Ekinci, *Tasavvuf Şairi Nablusî ve Şiirleri*, 45-74.

¹⁶ Bu alanlardaki eserlerine dair bk. Ekinci, *Tasavvuf Şairi Nablusî ve Şiirleri*, 46,48-49.

¹⁷ Özel, “Nablusî, Abdülganî b. İsmail”, 32/269.

¹⁸ Gazzî, *el-Virdü'l-ünsî*, 140-141 (muhakkikin notu).

¹⁹ Nablusî bu divanında alfabenin bütün harflerini revî harfi olarak kullanarak her biri 50 beyitten oluşan, Hz. Peygamber, âl, ashap ve tabiini methiye için telif ettiği kasidelerini bir araya getirmiştir. Nablusî'nin bunun dışında tasavvufi içerikli şiirlerini ihtiva eden *Dîvânü'l-Hakâik ve Mecmû'u'r-Rakâik*; medih, ihvâniyyât, lugaz temalı şiirlerini içeren *Riyâdu'l-Medâih ve Hiyâdu'l-Menâih*; gazellerinin ve edebi nüktelerinin yer aldığı *Hamratü Bâbil ve Gînâü'l-Belâbil* adında başka divanları da vardır. Gazzî, *el-Virdü'l-ünsî ve'l-vâridü'l-kudsî fî terceme el-Ârif Abdilganî en-Nablusî*, 377-378.

Şair, vezin ve kafiyei çeşitli yöntemlerle kullanmış, şiirlerinde çok sayıda vezin tercih etmiştir. Ancak tüm vezinler, şairin yeteneği sayesinde şiirin genel yapısını zenginleştirmiş ve şiir boyunca ahenkli bir şekilde dağılmıştır.”²⁰

Nablusî Tasavvuf edebiyatında yadsınamaz bir konuma sahiptir. Her ne kadar bu alanda İbnü'l-Fârız (öl. 632/1235) kadar büyük bir şair olmasa da Sufi şiirinin kutuplarından biri olarak görülen Nablusî'nin, tasavvufi şiirlerinde etkilendiği İbn Arabî'den daha anlaşılır bir üsluba sahip olduğu ileri sürülmüştür.²¹ Onun daha ziyade tasavvufi düşüncelerini konu edindiği *Dîvânü'l-Hakâik ve Mecmû'u'r-Rakâik* adlı divanı da kullandığı nazım biçimleri, dil ve üslup özellikleri, vezin ve kafiye gibi hususlarda yukarıdaki alıntıyı destekler nitelikte olduğu belirtilmiştir.²²

Nablusî'nin Arap dili ve edebiyatına dair yetkinliğini şerhlerinde de görmek mümkündür. İbnü'l-Fârız'ın divanını büyük bir ustalıkla şerh eden Nablusî, şerhinde dilin bütün imkanlarını kullanarak, herkesin anlayabileceği sadelik ve özgünlükte çağdaşlarından farklı bir üslup kullandığı, ilmi fikirlere yer verdiği, döneminin dilsel sınırlarını aşarak yenilikçi bir yaklaşım sergilediği ifade edilmektedir.²³

Nablusî'nin dile olan vukûfiyeti sadece Arapça ile sınırlı değildir. Türkçe ve Farsça da hâkim olan Nablusî, İbn Arabî ile ilgili kendisine okunan bazı Türkçe methiyeleri Arapçaya çevirmiştir.²⁴

2. Nablusî'nin Nesemâtü'l-Eşhâr fî Medhi'n-Nebiyi'l-Muhtâr Adlı Eseri

Nablusî'nin çok yönlü bir âlim olarak eser verdiği alanlardan bir diğeri bedîyyâtıdır. Onun bu konuda 2 eseri bulunmaktadır. İlki çalışmanın da konusunu oluşturan *Nesemâtü'l-Eşhâr fî Medhi'n-Nebiyi'l-Muhtâr*, diğeri ise *Melîhu'l-Bedî' fî Medhi's-Şeff'* adlı kasidesidir. Nablusî 1075/1665 yılında yazmış olduğu 150 beyitlik ilk kasidesine diğer bedîyyât şairlerinin yaptığı gibi *Nefehâtü'l-Ezhâr 'alâ Nesemâti'l-Eşhâr* adında bir de şerh yazmıştır.²⁵ Nablusî bu şerhinde bedî' ilmi, *bedîyyât* türünün doğuşu ve gelişimi ile ilgili özet bilgiler verdikten sonra, beyitleri seleflerinin yolunu tutarak ne kısa ne uzun olacak şekilde şerh ettiğini, önceki *bedîyyelerde* bulunmayan sanatları ve edebî nükteleri eserinde bir araya getirdiğini ifade etmiştir. O söz konusu *bedîyyesinde*,

²⁰ Abdülğani en-Nablusî, *Nefhatü'l-kabûl fî medhi'r-Rasûl*, thk. Firdevs Nûr Ali Huseyn (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1999), 42.

²¹ Zekî Mubârek, *et-Tasavvufu'l-islâmî fî'l-edeb ve'l-ahlak* (Kahire: Matba'atu'r-Risâle, 1938), 1/251.

²² Ekinci, *Tasavvuf Şairi Nablusî ve Şiirleri*, 240.

²³ Abdülğani en-Nablusî, *Keşfü's-sırrı'l-gâmiğ fî şerhi dîvânı İbni'l-Fârîd*, thk. Hâlid ez-Zer'î (Dımaşk: Dâru Ninova, 2017), 1/74-75.

²⁴ Nablusî, *Keşfü's-sırrı'l-gâmiğ fî şerhi dîvânı İbni'l-Fârîd*, 1/80-81.

²⁵ Abdülğani b. İsmail en-Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr 'alâ Nesemâti'l-Eşhâr fî Medhi'n-Nebiyi'l-Muhtâr*, thk. Ahmed Ferîd el-Mizyedî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye, 2022), 2/581. Nablusî'nin ilk bedîyyesi olan *Nesemâtü'l-Eşhâr fî Medhi'n-Nebiyi'l-Muhtâr* adlı eserinin bir kısmı Manastırlı İsmâil Hakkı tarafından Türkçeye tercüme ve şerh edilerek Mekteb mecmuasında yayımlanmıştır. Kılıç, "Bedîyyât", 5/324.

kelimeler arasında uyumsuzluk, yapı ve anlam bozukluğu meydana getirdiği için beytin içinde edebi sanatın ismini anmaktan kaçındığını belirtmiş,²⁶ fakat sonrasında bu olumsuzlukları barındırmadığını ileri sürdüğü *Melîhu'l-Bedî' fî Medîhi's-Şeff'* adlı diğer bedîiyyesini ise bu türde yazmıştır.²⁷ Nablusî, 150 beyitten oluşan ve sanatın ismini beytin içinde zikrettiği bu eserine bir şerh yazmamıştır. *Nefehâtü'l-Ezhâr* şerhinin ise şu özelliklerle temeyyüz ettiği söylenebilir: Müellif beyitte geçen sanatın tarifini yaptıktan sonra bu sanata dair birçok şairden şahit getirip bunları açıklamıştır. Müellifin eser boyunca referans gösterip örneklerini tartıştığı dört bedîiyye şairi bulunmaktadır: Bunlar Safiyüddin el-Hillî (öl. 749/1348), İzzeddin el-Mevsîlî (öl. 789/1388), İbn Hicce el-Hamevî (öl. 837/1433) ve 'Âişe el-Bâûniyye'dir (öl. 922/1516).

Nablusî'nin şerhinde eleştiri oklarını üzerine en çok yönelttiği şair İbn Hicce el-Hamevî'dir. Nablusî İbn Hicce'nin, selefi İzzeddin el-Mevsîlî'nin bedîiyyesine muaraza olarak yazdığı eserinin yeni bir şey katmayıp aksine var olanı da eksilttiğini, şerhinin de gereksiz bilgilerle dolu uzun bir şerh olup bedîiyyesinde örnek olarak zikrettiği bazı sanatların ise yanlış olduğunu söyleyerek onu eleştirmiştir.²⁸ Nablusî'nin incelediği *bedîiyyeler* ve şerhleri içerisinde beğenisini en çok kazanan şair 'Âişe el-Bâûniyye olmuş, fakat o da bazı beyitleriyle müellifin eleştirilerinden nasibini almıştır.²⁹

2.1. Eserin Tercümesi ve Muhteva Analizi

Eser, Arap edebiyatındaki geleneksel kaside formunda yazılmıştır. Bu klasik yapıda şiir *matla'*, *mukaddime*, ana konuya geçişi sağlayan *tehallus* ve *hâttime* bölümlerine ayrılmaktadır.³⁰ Şairler, eski dönemlerden beri şiirlerinde ana tema olan medih bölümüne geçmeden önce, dinleyicilerin ilgisini çekmek ve onları şiirin ana konusuna hazırlamak amacıyla, farklı muhteva ve duygular içeren girizgahlara yer vermeyi gelenek haline getirmişlerdir. Bu sebeple mukaddime bölümüne, sıkça kullanılan *nesîb* (sevgiliye duyulan özlemin dile getirilmesi) ve *atlâl* (sevgilinin eskiden yaşadığı yerleri ziyaret edip göçüp giden sevgiliye ağlamak) temalarıyla başlamışlar, böylece dinleyiciyi şiirin derinliklerine çekmişlerdir.³¹ İncelenen kasidenin ilk 42 beyti de bu girizgâh niteliğinde olup, Hz. Peygamber'in sembolik bir tasvirini barındıran, incelikle dokunmuş duygularla örülüdür. Şair, mukaddime

²⁶ Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 1/55-64.

²⁷ Bedîiyye türünde her beyitte hangi sanatın kullanıldığına o sanatın ismiyle lafzen işaret edilenler olduğu gibi işaret edilmeyenler de vardır. Hangi sanatın kullanıldığını lafzen işaret etme adeti İzzeddin el-Mevsîlî ile başlamış, İbn Hicce el-Hamevi, Süyûtî (öl. 911/1505) gibi isimler sonrasında onu takip etmiştir. Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 1/62.

²⁸ Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 1/62, 2/331, 338.

²⁹ Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 1/63. Nablusî'nin 'Âişe el-Bâûniyye'ye yönelttiği tenkitlerden biri şiirinde *lahn* yapmasıdır. Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 2/510.

³⁰ Arap şiirinde görülen geleneksel kaside yapısına dair bk. Yusuf Hüseyin Bekkâr, *Binâu'l-kasîde fî'n-naqdî'l-'arabiyyi'l-kadîm* (Beyrut: Dâru'l-Endelus, 1982), 204-232; Abdullah Esat Bağcı, *Ebu'l-Bahr el-Hattî ve Şiirleri* (Konya: Palet Yayınları, 2024), 160; Mohammad Mohammadi, *Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatında Bir Portre İbn Matuk ve Şiirleri* (Konya: Palet Yayınları, 2024), 225.

³¹ Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-Şu'arâ*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, 1982), 1/75.

bölümünde betimlediği sevgiliyi, bir bakıma Hz. Peygamber'i temsil eden simgesel bir figür olarak yüceltmiş ve böylece ana temaya geçişi zarif bir hazırlıkla sunmuştur. Nitekim mukaddime bölümünde geçen Medine ve çevresindeki dağ, vadi isimleri de bu sembolik yapıyı güçlendirmektedir.

Şair, sevgiliden ayrılmanın verdiği acıyı, aşkın getirdiği özlemi ve sabırsızlığı ifade ederken aynı zamanda aşkın insan üzerindeki derin etkilerini, ruhsal ve bedensel yıpranmayı dile getirmektedir. Öten kuşlar uzaklara gitmiş sevgilinin yokluğunu hatırlatan hüznün verici bir sembol olarak kullanılmakta, ceylanlar ise güzelliği ve zarafeti ile adeta uçup giden sevgiliyi temsil etmektedir. Şair bir yandan sevgiliden ayrı düşmenin kalbinde meydana getirdiği hicran yarısından şikâyet ederken öbür yandan aşkıdan dolayı kendisini kınayanlara sitem ederek yine de aşkı arzulamaktadır.

1	يَا مُنْزِلَ الرِّكَبِ بَيْنَ الْبَانِ فَالْعَلَمِ	مِنْ سَفْحِ كَاطِمَةٍ حُبِّتِ بِالْدِّيمِ
2	وَيَا غَرِيْبًا أَرَادُونِي أَمُوتُ أَسَا	فِي حُبِّهِمْ وَأَرَى دُونِي رَقَى بِهِمْ
3	هَجْرَانُكُمْ قَدْ رَمَى لَمَّا ابْتُلِيتُ بِهِ	فِي مُهْجَتِي قَدَرٌ مَا شِئْتُمْ مِنَ النَّقَمِ
4	شَوْقِي إِلَيْكُمْ أَبُو الْعَبَّاسِ حَيْثُ أَبُو	إِسْحَاقَ قَلْبُ الْمَعْنَى وَهُوَ فِي ضَرْمِ
5	كَفَى مِنَ الدَّمْعِ يَوْمَ الْبَيْنِ مَا وَكَفَا	وَأَنِّي صِرْتُ بَرْقَ الْقُرْبِ لَمْ أَشِمْ
6	يَا قَلْبُ قَلْبُ هَوَى الْأَحْبَابِ مُنْظَرِبًا	فَشَادِنُ الْحَيِّ شَادٍ طَيِّبُ النَّعْمِ
7	بَاتَتْ تُورِّقُنِي الْوُرُقَاءُ صَادِحَةً	سَلْ فِي الْهَوَى هَلْ لَهَا عَهْدٌ بِذِي سَلَمِ
8	لَمْ يَبْقَ لِلْجِسْمِ رَسْمٌ بَعْدَهُمْ فَمَتَى	يُشْفَى غَلِيلُ غَلِيلٍ زَائِدُ السَّقَمِ
9	إِنَّ الْعَقِيقَ بِهِ دَمْعِي الْعَقِيقُ جَرَى	فَحَيَّ يَا صَاحِ عَنِّي الْحَيِّ مِنْ إِصْمِ
10	زَادَ الْجَوَى نَقْصَ الصَّبْرِ الْقَلِيلِ بِنَا	لِهَجْرِهِمْ وَوُجُودِي صَارَ كَالْعَدَمِ
11	وَلَسْتُ أَذْرِي الْكَرَى أَمْ عَقْلَ غَاذِلَتِي	أَقْلًا أَمْ صَبْرَ قَلْبِي بَعْدَ بُغْدِهِمْ
12	لِي يَوْمَ بَيْنِهِمْ جِسْمٌ بِلَا رَمَقٍ	أُودَى السَّقَامُ بِهِ لِي يَوْمَ بَيْنِهِمْ
13	وَمَأْمَلِي مَدْمَعِي قَلْبِي الشَّحِي جَلْدِي	لَمْ يَنْقُضْ لَمْ يَقِفْ لَمْ يَسْلِ لَمْ يَدِمِ
14	عَلَى الْهَوَى قَدْ لَحَانِي لَا يَمِي سَقَهَا	أَقْصِرْ عَدِمْتُكَ إِنِّي عَنْكَ فِي صَمَمِ

- 15 لَا أَنْتَ مِمَّنْ عَلَيْهِ الْعَنْبُ يَحْسُنُ بِي
وَلَا سَمَاعِي لِمَا تُبْدِيهِ مِنْ شِيَمِي
- 16 فَإِنَّ مَنْ لَأَمَنِي لَا خَيْرَ فِيهِ سِوَى
وَضْفِي لَهُ بِأَحْسَنِ النَّاسِ كُلِّهِمْ
- 17 تَغْنِيكَ الْغَيُّ وَالطُّغْيَانُ لَوْمُكَ لِي
يَا ذَا النُّصُوحِ فَأَبْشُرْ فُرْتَ بِالنَّقَمِ
- 18 تُهْدِي لِأَهْلِ الْهَوَى لَوْ مَا بَظَاهِرِ أَلْ
فَاطِ وَتَعْدُوهُمْ فِي بَاطِنِ الْكَلِمِ
- 19 وَالسَّمْعُ فِي صَمَمٍ عَنْ جَمْعِ ذَا الْكَلِمِ
وَالدَّمْعُ كَالدَّيَمِ مِنْ لَمْعِ بَرْقِهِمْ
- 20 عِشْقِي وَلَوْمُكَ فَلَتَنُوكَ أَصْرُهُمَا
لِلنَّفْسِ صُلْحًا بِلَا قَاضٍ وَلَا حَكَمِ
- 21 يَا حَيْرَةَ الْحَيِّ مَا فَيَكُنْ مَنْقَصَةٌ
سِوَى التَّقَى وَالنَّقَى وَالرَّعِي لِلدَّمَمِ
- 22 مَنْ قَالَ حَلَّ دَمِي يَوْمَ الْفِرَاقِ لَكُمْ
يَوْمَ الْفِرَاقِ لَكُمْ مَنْ قَالَ حَلَّ دَمِي
- 23 رَكِبْتُ خَيْلَ الشَّقَا فِي حُبِّكُمْ وَبِهَا
شَهِدْتُ حَزَبَ الْهَوَى قَامَتْ عَلَى قَدَمِ
- 24 وَمَنْ يَكُنْ بِسِوَى الْأَشْوَاقِ مُتَّصِفًا
فَإِنَّهُ بَعْدُ لَمْ يُوجَدْ مِنَ الْعَدَمِ
- 25 مَا لِلْمُنْتَمِمْ صَبْرٌ بَعْدَ فُرْقَتِكُمْ
وَطَعْمُهُ لَمْ يَزَلْ مِنْ بَعْدِكُمْ بِقَمِي
- 26 إِنِّي وَإِنْ كُنْتُ فِي أَهْلِ الْهَوَى فَطِنًا
لَكُمْ عَرَفْتُ وَأَمَّا غَيْرُكُمْ فَلَمْ
- 27 بِاللَّهِ يَا قَلْبُ مَا هَذَا الْخُفُوقُ أَرَى
أَمِنْ تَذَكُّرِ حَيْرَانٍ بِذِي سَلَمِ
- 28 يَا جَعْفَرَ الدَّمْعِ مَا أَنْتَ الرَّشِيدُ فَقِفْ
كَلَّا وَلَا أَنْتَ مَأْمُونٌ عَلَى حِكْمِي
- 29 قَالُوا سَمِعْنَا بِأَنَّ الْقَلْبَ مِنْكَ سَلَا
فَقُلْتُ عَمَّنْ سِوَاكُمْ ذَا مِنَ الْقَدَمِ
- 30 قَالُوا نُقَلِّبُهُ عَنَّا فَقُلْتُ لَهُمْ
نَعَمْ أَقَلِّبُهُ لَكِنْ عَلَى الصَّرَمِ
- 31 لَا وَالْمَنَازِلُ مِنْ شَرْقِي كَاطِمَةٍ
مَا هَامَ قَلْبِي الشَّجِي فِي غَيْرِ حُبِّهِمْ
- 32 وَصِرْتُ أَهْوَى عُدُولِي حَيْثُ يَذْكُرُهُمْ
عِنْدِي وَأَنْعَتُهُ بِالْحَاقِقِ الْفَهْمِ
- 33 وَالْقَلْبُ لَيْسَ بِسَالٍ عَنْ مَحَبَّتِهِمْ
مَا لَمْ أَمُتْ وَيَصْبَحِ الصَّخْرُ مِنْ صَمَمِ
- 34 وَالصَّبْرُ عَنْهُمْ عَفَى سَلْ لِمَ نَفَوْا جَلْدِي
يَا غَايِرَ الشُّوقِ مِنْ قَلْبِي وَحَبِّهِمْ

- 35 قُلْتُ ائْتِرْكُوا الْهَجَرَ قَالُوا لَيْسَ عَادَتَنَا قُلْتُ ابْذُلُوا الْوَصَلَ قَالُوا الْوَصَلَ لَا تَرَم
- 36 وَمُهِجَتِي فِي يَدَيْهِمْ يَغْبُتُونَ بِهَا الطُّفْلُ يَلْعَبُ وَالْعَصْفُورُ فِي أَلَمِ
- 37 كَأَنَّمَا جَلَدِي وَالصَّبِيرُ قَدْ حَلَفَا أَنْ لَا يُقِيمَا بِقَلْبِي بَعْدَ هَجْرِهِمْ
- 38 وَالْجِسْمُ مُضَيٌّ وَمَا السُّلْوَانُ طَوْعُ يَدِي وَالْقَلْبُ ذَابَ أَسَا وَالْعَيْنُ لَمْ تَنَم
- 39 كَمْ أَشْتَكِي مَا لِقَلْبِي عَنْكَ مُضْطَرِيرُ يَا مَالِكِي رَحْمَةً حَزْبُ الْعَرَامِ حَمِي
- 40 إِمْنَعْ أُنْزِلْ إِسْمَحْ إِبْخَلْ صِلْ تَجَنُّ أَهْنُ عَدَبٌ تَرْقُقُ تَبَاعُدُ أَدُنْ سِرُّ أَقِيمْ
- 41 لَا الْقَلْبُ يَشْلُو وَلَا عَيْنِي سِوَاكِ تَرَى إِذَا لَأَصْبَحْتُ مَحْسُوبًا مِنْ الرُّمَمِ
- 42 مَنْ ذَا الَّذِي فِي الْبَلَا يَا نَفْسُ أَوْفَعْنِي حَانَ الْمَشْيِبِ إِلَى كَمْ فَرَطِ حُبِّهِمْ

1. Ey Kazîme'nin (Medine) eteklerindeki Bân ile Alem bölgeleri arasında bulunan kafilenin sakini, nimetin daim olsun!
2. Ey yabancı! Onlar üzüntüden ölmemi istediler, ben ise benden başkasının onları sevmekle yüceltiğini görüyorum.
3. Sevgisinin müptelası olduğum zaman, ayrılığınız ruhumda intikamdan dilediğiniz kadar bir acı bıraktı.
4. Size olan özlemim artmakta; öyle ki aşka meyyal, ateşler içinde mananın dönüşümüne uğramaktadır.³²
5. Ayrılık gününde akan gözyaşları, artık yeter! Ben yakınlığın parıltısını dahi hiç göremedim.
6. Ey kalp, sevgililerin aşkıyla çalkalan! Çünkü bölgenin ceylan yavrusu, hoş melodilerle şarkı söylüyor.
7. Gece öten güvercin beni uykusuz bırakıyor. Aşka dair ona sor; acaba onun Zî Selem Vadisi (sakinleri) hakkında bir bilgisi mi var?
8. Onlardan sonra bedende (canlılığa dair) bir eser kalmadı, sürekli artan hastalığıyla hastanın susuzluğu ne zaman şifa bulacak?
9. Akîk vadisinde (akıttığım) gözyaşım, akik taşı (gibi kıpkızıl) aktı. Ey dost, benim adıma İzam Dağı bölgesinin sakinlerine selam söyle.
10. Aşk, bizim sabırsızlığımızı daha da arttırdı, onlardan ayrı kalmam sebebiyle varlığım yokluk gibi oldu.

³² Cinâs-ı ma'nevî örneğinin sergilendiği bu beyitte, Ebû'l-'Abbâs ifadesiyle Seâlibî'nin Yetîmetü't-Dehr eserinde geçen bu şairin lakabı النامي kelimesinin; başka bir şair olan Ebû İshâk ifadesiyle ise müradif olarak yine şairin lakabı الصابي kelimesinin kastedildiği ve gizlenen bu iki kelime arasında cinas bulunduğu belirtilmiştir. Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 1/95.

11. *Uyku mu yoksa beni kınayanın akli mı ya da onların uzaklığından sonra sabrım mı daha az, bilmiyorum.*
12. *Ayrılık gününden yaşam belirtisi olmayan bir bedenim var (kaldı), hastalık onu yok etti onların ayrılık gününde.*
13. *Ne vazgeçti ümidim ne durdu gözyaşım ne unuttu üzgün kalbim ne de sabrım kaldı.*
14. *Aşk konusunda beni ayıplayan ne kadar da anlayışsız. Kısa kes! Yok olasın! Artık senden bir şey duymak istemiyorum.*
15. *Sen, kınamasının bana faydası olacağı biri değilsin ve senin söylediklerini dinlemek benim huyum değildir.*
16. *Beni ayıplayan kişide hiçbir hayır yoktur, onu tüm insanların en alçağı olarak tanımlamamdan başka*
17. *Azarlaman hadsizlik, beni suçlaman azgınlıktır. Ey sözde nasihat eden, müjdeler olsun sana, öfke kazandın!*
18. *Sen lafzın zahirine göre, aşk ehlini kınıyorsun. Ancak sözlerin derininde, onları (gizliden gizliye) mazur görüyorsun.*
19. *Kulak, o (sözde) veciz sözlere karşı sağırdır; gözyaşları da onların parıltısından (anılmasından) dolayı yağmurlar gibidir.*
20. *Aşkım ve senin kınamandan cana hangisi daha zararlıysa bırakalım; hâkim ve yargıç olmadan bir barış yapalım.*
21. *Ey o bölgenin komşuları, sizde hiçbir eksiklik yok; takva, nezahet ve ahde vefa dışında.*
22. *Kim demiş ki ayrılık günü sizin için kanım helal oldu? Ayrılık günü sizin için, kim demiş ki kanım helal oldu?*
23. *Sizin sevginizde bedbahtlık atlarına bindim, onlarla ayakları üzerinde duran aşkın savaşını gördüm.*
24. *Ve kim ki özlemin (aşkın) dışında bir şeyle nitelendirilmişse, o henüz yokluktan varlık sahasına çıkmamış demektir.*
25. *Sizin ayrılığınızdan sonra aşığın sabrı kalmadı, sizden sonra ağzımda onun acı tadı kaldı.*
26. *Ben aşk ehli arasında akıllı biriysem sizi tanıdım, sizden başkasını tanımadım.*
27. *Allah aşkına ey kalp sende gördüğüm bu çarpıntı nedir? yoksa Zî Selemin yurdunun sakinlerini hatırlamaktan mı?*
28. *Ey gözyaşı nehri, sen ne kadar da anlayışsızsın, dur artık! Hayır doğrusu, sen benim hikmetli sözlerime karşı güvenilir değilsin.*
29. *Dediler ki, "Duyduk ki kalp senden vazgeçmiş." Dedim ki, "Sizin dışınızdakilerden (vazgeçmiş)".*
30. *Dediler ki: "Kalbini bizden çeviriyorsun." Ben de dedim ki: "Evet, onu çeviriyorum ama ateşin üzerinde."*
31. *Hayır, Kâzime'nin doğusundaki yerler adına! Benim dertli kalbim, onların sevgisinden başka bir şeyin tutkunu olmadı.*
32. *Ben, onları (sevdiklerimi) benim yanımda andığında beni kınayanı sevmeye, zeki ve anlayışlı olarak nitelendirmeye başladım.*
33. *Ben ölmedikçe, kaya sağırlıktan sıhhat bulmadıkça kalp onları sevmekten vazgeçecek değildir.*

34. *Sabırım onlardan dolayı tükendi, sor, neden dayanıklılığımı yok ettiler? Ey kalbimdeki özlemle dolu olan! Onlara selam söyle.*
35. *Dedim ki: "Ayrılığı bırakın," dediler ki: "Bizim âdetimiz değil." Dedim ki: "Kavuşmak için çaba harcayın," dediler ki: "Kavuşmayı arzulama."*
36. *Canım ellerinde, onunla oynasmaktalar. Çocuk oynar, serçe ise azap çeker. (Kasap et derdinde, koyun can derdinde)*
37. *Sanki sabrım ve tahammülüm, onların gitmesinden sonra kalpte kalmamak üzere yemin etmiş gibiler.*
38. *Beden bitkin düşmüş, teselli elimde değil; kalp kederden erimiş, gözler ise uykusuz kalmış.*
39. *Kalbimin senin yokluğuna karşı dayanacak gücü olmadığını ne çok şikâyet etmekteyim. Ey kalbimin sahibi, merhamet et, zira aşk savaşı çok çetin.*
40. *Verme, ihsan et, cömert ol, cimri ol, gel, suçla, küçümse, acı ver, nazik ol, uzaklaş, yaklaş, git ve kal.*
41. *Ne kalbim senden vazgeçer ne de gözüm senden başkasını görür. Eğer böyle olsaydı, ben de ölümlerden sayılırdım.*
42. *Ey nefsim, beni bu belaya kim düşürdü? Saçlarım ağardı, onları aşırı sevmeyi daha ne kadar (sürdüreceğim)?*

43. beyitte konu değişimi yumuşak bir intikalle, memduhun doğrudan isminin değil de onun sıfatlarından birinin zikriyle yapılarak *hüsn-ü tehallus* gerçekleştirilmiş ve böylece şiirin ana teması methe geçilmiştir.³³ 44-126 arasındaki beyitleri içine alan bu bölümde Hz. Peygamber'in zühdü, iffeti, merhameti gibi yüce ahlaki özelliklerinin yanında, mucizeleri, cesur kişiliği ve savaş meydanlarındaki kahramanlıkları konu edinilmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed'in peygamberliğinin ve ümmetinin, tüm diğer peygamberlerden ve ümmetlerinden üstün olduğunun vurgusu yapılarak onun tüm insanlık için örnek bir şahsiyet olduğu belirtilmiştir.

Şiirin ana teması sadece Hz. Peygamber'in methine yönelik olmayıp şiirde Hz. Peygamber'in ailesi ve ashâbı da methedilmiştir. Nablusî savaşlarda sergiledikleri yiğitlik, şeriati uygulama konusunda gösterdikleri titizlik ve sözlerine sadakatle bağlı olma gibi nitelikleriyle sahabeyi överken, ailesinin ise kerem sahibi, soyca temiz ve asil olma özelliklerini ön plana çıkarmıştır. Bu iki zümrenin methinde sahabe, ailesinden önce zikredilmiş olup Nablusî bu takdime dair olası soruya cevaben, Şiinin ashâba dil uzatması sebebiyle bu takdimi yaptığını, refakat etmek anlamındaki sahabe kelimesinin kuşatıcı manasıyla ailesini de içine aldığını, sözde yapılan takdim tehirin

³³ *Tehallus*, nazım veya nesirde mukaddimeden ana konuya geçiş yapma sanatıdır. Yazar konu değişikliğini dinleyiciye hissettirmeden, zarif bir şekilde yaparsa bu *tehallas*, *hüsn-ü tehallas* adını alır. Eğer geçiş doğrudan, soğuk bir geçiş olursa bu intikale *iktidâb* denir. Ebû Bekr b. Ali b. Abdullah İbn Hicce el-Hamevî, *Hizânetü'l-edeb ve gâyetü'l-ereb*, thk. Kevkeb Rayâb (Beyrut: Dâru Sâdır, 2001), 3/401; Mücahit Küçüksarı, *Osmanlı Dönemi Şairlerinden Mustafa et-Terzî ve Şiirleri* (Konya: Yediveren Kitap, 2023), 100-101.

rütbece daha yüksek olanın rütbesini daha aşağıya indirmeyeceğini ve bu durumun erbabınca malum olduğunu ifade etmektedir.³⁴

43	وَلَيْسَ لِي الْيَوْمَ شُغْلٌ عِنْدَمَا رَحَلُوا	سَوَى بِهِمْ بَلْ بِمَدْحِي أَشْرَفَ الْأَمَمِ
45	هَادِي الْخَلَائِقِ مَحْمُودُ الطَّرَائِقِ مَا	مُونُ الْبَوَائِقِ خَيْرُ الْخَلْقِ كُلِّهِمْ
46	عَلَيْهِ سَلَمَتِ الْأَحْجَارُ أَبْلَغَ مِنْ	مَاءِ لِمُوسَى بِضَرْبِ الصَّخْرِ مُنْسَجِمِ
47	وَفَاضَ مِنْ إِضْبَعَيْهِ الْمَاءُ مُعْجِزَةً	حَتَّى الْجُيُوشُ ائْتَوَتْ مِنْ سَائِغِ شَمِ
48	بَرِّ رَحِيمٍ لَهُ رِفْقٌ بِأَمَّتِهِ	وَهُوَ الشَّفِيعُ غَدًا يُنْجِي مِنَ الْعُمَمِ
49	إِنْ قِيسَ بِالْبَحْرِ جُودًا فَالْقِيَّاسُ خَطَا	ذَا لَيْسَ عَذْبًا وَذَا عَذْبٌ لِكُلِّ ظَمِي
50	نُورُ الْغَيَاطِ فِي يَوْمِ الْوَعَى بَطْلٌ	جَمُّ الْمَوَاهِبِ بِحُرِّ الْجُودِ وَالْكَرَمِ
51	إِذَا دَهَى الْمَرْءُ خَطْبُ فَاسْتَجَارَ بِهِ	نَجَى فَمِنْهُ اسْتَجَارَ اللَّيْثُ فِي الْأَجَمِ
52	وَهُوَ الْعَظِيمُ مِنَ الرَّبِّ الْعَظِيمِ أَتَى	يُبْدِي الْعَظِيمَ مِنَ الْآيَاتِ وَالْحَكَمِ
53	مُؤَيَّدُ الْعِزِّ يَوْمَ الْحَرْبِ مُدَرِّعٌ	بِهَيْبَةِ الْفَاحِشِينَ الْعِرِّ وَالشَّمَمِ
54	فَاقَ الْبَرِّيَّةَ مَوْلُودًا وَمُنْقَطِمًا	مُزَاهِقًا وَكَبِيرًا بَالِغَ الْحُلَمِ
55	وَذَاتُهُ جَوْهَرُ الْأَجْسَامِ مِنْ شَرَفٍ	وَشَأْنُهُ عَالَمُ الْأَعْرَاضِ مِنْ عِظَمِ
56	وَالْحِلْمِ وَالْجُودِ فِيهِ وَالْعَفَافِ وَمَا	تَحْوِي الْكِرَامُ مِنَ الْأَخْلَاقِ وَالشِّمَمِ
57	لَوْ لَمْ يَكُنْ أَفْضَلُ الرُّسُلِ الْكَرَامِ لَمَا	دَامَتْ شَرِيعَتُهُ مِنْ دُونِ شَرْعِهِمْ
58	تَلَأُلًا الْكُونُ إِشْرَاقًا بِمَوْلِدِهِ	وَزَادَ نُورًا كَصَدْرِ الْمُسْلِمِ الْفَهْمِ
59	وَبَرَدَتْ قَلْبَهَا نِيرَانُ فَارِسٍ مُدْ	كِسْرَى بَدَا صَفْعُهُ وَالتَّاجُ عَنْهُ رُمِي
60	كُلُّ النَّبِيِّينَ وَالرُّسُلِ الْكَرَامِ لَهُمْ	فَضْلٌ وَذَا فَضْلُهُ أَضْعَافُ فَضْلِهِ
61	مِنْ قَبْلِهِ النَّاسُ قَدْ كَانُوا جَبَابِرَةً	لَا يَعْرِفُونَ سِوَى الْهَيْجَاءِ وَالصَّبَمِ

³⁴ Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 2/514-515.

- 62 دَانَتْ لِعِفَّتِهِ الدُّنْيَا فَمَالَ بِهِ تَمَنُّعُ طَمَعِ الْأُخْرَى وَلَمْ يَهَمِ
- 63 الْمُفْرَدُ الْعَلَمُ ابْنُ الْمُفْرَدِ الْعَلَمِ ابْنِ الْمُفْرَدِ الْعَلَمِ
- 64 آيَاتُهُ الشَّمْسُ مِنْ فَرْطِ الظُّهُورِ لَنَا وَوَجْهُهُ الشَّمْسُ فِي الْإِشْرَاقِ وَالْعِظَمِ
- 65 دَامِيَ الْمَنَاصِلِ حَتَّى مَا لِسْفَرَتِهِ غَمْدُ كَثِيرِ رَمَادِ الْقَدْرِ مِنْ كَرَمِ
- 66 لَا يَحْسِبُ الْقَوْمَ إِنْ قَلُّوا وَإِنْ كَثُرُوا وَيَحْسِبُ الطَّعْنَ فِي الْأَجْسَادِ وَالْقِمَمِ
- 67 طَابَتْ سَرَائِرُهُ رَاقَتْ مَوَارِدُهُ جَادَتْ مَجَالِسُهُ بِالْعِلْمِ وَالْحِكَمِ
- 68 لَوْ لَمْ تَكُنْ نَسَمَاتُ الْفَجْرِ طِيبَ ثَنَا عَلَيْهِ مَا مَدَحَتْهَا سَائِرُ النَّسَمِ
- 69 طَامِيَ النَّدَا لِلْبَرَائَا قَائِدُ الْكَرَمِ قَامِيَ الْعِدَا بِالْعَطَايَا زَائِدُ الْهِمَمِ
- 70 يَغْلُو وَيُشْرِقُ فِي يَوْمِي وَعَى وَنَدَا كَأَنَّهُ الْبَدْرُ فِي دَاجٍ مِنَ الظَّلَمِ
- 71 لَا زَالَ خَيْرُ الْأَنَامِ الطَّائِعِينَ لَهُ سَامِيَ الْمَفَاجِرِ بَيْنَ الْعُرْبِ وَالْعَجَمِ
- 72 نَدَبُ جَوَادٍ عَظَاهُ غَيْرُ مُحْتَجَبٍ عَنِ امْرِئٍ لَا يَلَا مِنْهُ وَلَا يَلَمِ
- 73 أَنْوَارُهُ هِيَ أَزْوَاحُ الْبَرِّيَّةِ فِي أَجْسَادِهِمْ قُدِّرَتْ مِنْ سَالِفِ الْقَدَمِ
- 74 دَعَا إِلَى اللَّهِ حَتَّى جَاءَ طَائِفَةٌ صُمًّا فَأَسْمَعَهُمْ بِالسَّيْفِ وَالْكَرَمِ
- 75 ذَاتٌ عَلَى الْخَلْقِ رَبُّ الْخَلْقِ شَرَفَهَا قَدَّرَا وَالْبَسَهَا ثَوْبًا مِنَ الْعِصَمِ
- 76 ذُو الْجُودِ وَالْكَرَمِ وَالْبَاسِ وَالْعِظَمِ قَدْ جَاءَ بِالْحِكَمِ عَنْ بَارِي النَّسَمِ
- 77 لِفَوْقِ سَبْعِ سَمَوَاتٍ رَقَى فَرَأَى وَرَامَ مَا لَا يُرَى فِينَا وَلَمْ يَرَمِ
- 78 وَالْبَدْرُ قَدْ شُقَّ مِنْ بَحْرِ السَّمَاءِ لَهُ عَصَانُهُ إِصْبَعُ لَوْ كَانَ عَنْ أُمِّ
- 79 أَنْوَارِهِ أَشْرَقَتْ لِلْخَافِقِينَ وَقَدْ غَصَّ الزَّمَانُ بِهَا مِنْ شِدَّةِ الْعِظَمِ
- 80 وَجُودُهُ وَالْيَدُ الْغُلْيَا كَأَنَّهُمَا غَيْثٌ هَمِيٍّ مِنْ سَمَاءٍ جَمَّةٍ الدِّيمِ
- 81 أَقْلُ أَوْصَافِهِ مَا الْحُسْنُ أَحْقَرُهُ وَدُونَ أَفْعَالِهِ مَا جَلٌّ عَنْ حِكَمِ

- 82 يَكَادُ يَسْلَمُ مَنْ نَادَاهُ مُلْتَجِئًا
مِنْ سَطْوَةِ الْقَدْرِ الْمُخْتَوِمِ لِلْأَمَمِ
- 83 وَلَمْ يَزَلْ بِعُلُومِ الْوَحْيِ مُنْصَفًّا
هَذَا الزَّمَانَ وَفِي الْآتِي وَمِنْ قَدَمِ
- 84 مَحَا الضَّلَالِ بِإِثْبَاتِ الْهُدَى وَحَمَى
حَمَى شَرِيعَتِهِ بِالسَّيْفِ وَالْقَلَمِ
- 85 وَمَا لَهُ مُشَبِّهٌ بَيْنَ الْوَرَى أَبَدًا
فِي الْعِلْمِ وَالْجَلَمِ وَالْإِفْدَامِ وَالْهَمَمِ
- 86 كَالطُّودِ فِي عِظَمِ كَالْبَدْرِ فِي شَرَفِ
كَاللَّيْثِ فِي هَيْبَةٍ كَالْغَيْثِ فِي كَرَمِ
- 87 أَحْمَتْ يَدَاهُ الْوَعَى يُفَنِّدُهُ قَابِضُهُ
عَلَى الْحُسَامِ وَيُسْرَاهُ عَلَى اللَّجَمِ
- 88 لِيَوْمِ بَدْرِ أَتَى وَالْوَجْهَ مُشْتَبِّهٌ
بِذَلِكَ الْيَوْمِ يَجْلُو لَوْ حِنْدِسَ الظُّلَمِ
- 89 وَالْخَلْقُ طُرًّا قَدْ انْقَادَتْ لِبِعْثَتِهِ
إِلَّا الَّذِي صَمَّ عَنْ آيَاتِهِ وَعَمِي
- 90 وَاللَّهُ أَعْطَاهُ مَا لَمْ يُعْطِهِ أَحَدًا
مِنْ خَلْقِهِ وَحَبَاهُ مِنْهُ بِالنَّعَمِ
- 91 أَطَاعَهُ السَّيْفُ حَتَّى كَادَ يَسْبِقُهُ
يَوْمَ الْهِتَاجِ إِلَى الْهَامَاتِ وَالْقَمَمِ
- 92 وَسَلَّ حُنَيْنًا وَسَلَّ بَدْرًا وَسَلَّ أَحَدًا
تُنْبِيكَ عَنْ كُلِّ مَقْتُولٍ وَمُنْهَزِمِ
- 93 مِنْ أَجْلِهِ زَالَ عَنَّا الْمَسْحُ تَكْرِمَةً
وَاللَّهُ فَضَّلَنَا طُرًّا عَلَى الْأُمَمِ
- 94 دُوْ هَيْبَةٍ وَوَقَارٍ عَمَّ نَائِلُهُ
وَبَعَثَهُ رَحْمَةً مِنْ وَاهِبِ الْحَكَمِ
- 95 يَمْشِي بِكُلِّ طَوِيلِ الْبَاعِ مُعْتَدِلٍ
لَهُ لِسَانٌ وَتَكْلِيمٌ بِغَيْرِ فَمِ
- 96 يَا عُصْبَةَ الْكُفْرِ ذَا لَوْ تُؤْمِنُونَ بِهِ
كُنْتُمْ سَلِمْتُمْ مِنَ التَّعْذِيبِ بِالضَّرَمِ
- 97 طُوبَى لَكُمْ مَعَشَرَ الْإِسْلَامِ فِيهِ وَيَا
حُسْرَانٍ مَنْ كَفَرُوا يَا طُولَ حُزْنِهِمْ
- 98 قَوْمٌ إِذَا ظَلَمُوا قَالَ اللَّهُ يَظْلِمُهُمْ
وَإِنْ يَرَوْمُوا عَلَيْنَا يَغْتَدُوا نَرُمُ
- 99 وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْ
دِي مَنْ يَشَاءُ فَدَعُهُمْ فِي ضَلَالِهِمْ
- 100 أُرْدَى أَبَا لَهَبٍ نِصْفُ اسْمِهِ أَبَدًا
لِفِعْلِ أَوَّلِهِ عَنْ وَاضِحِ اللَّقَمِ
- 101 يَا بَارِقًا مِنْ نَوَاجِي أَرْضِ كَاطِمَةٍ
بِالنُّورِ يَحْرِقُ عَنَّا حُلَّةَ الظُّلَمِ

- 102 بَيْنَ الْمَرَامِ وَبَيْنِي كُلُّ مُنْخَفِضٍ وَمُسْتَمْعِلٌ مِنَ الْقِيَعَانِ وَالْأَكْمِ
 103 مَهَامِهِ قَفْرَةٌ لَا نَوْمَ تَمَّ لَنَا إِنْ لَمْ تَمَّ وَنَالَتْ رِفْقَهُمْ أَهْمِ
 104 هَذَا الَّذِي كُلُّ مَنْ لَمْ يَتَّبِعْهُ وَلَا يَرْتَابُ ذُو الْعَقْلِ فِي نَارِ الْجَحِيمِ رُمِي
 105 عَمَّ الْعِدَا حِلْمُهُ وَاللَّهُ أَلْهَمَهُ كُلُّ الْكَمَالِ وَكُلُّ الْعِلْمِ وَالْحِكْمِ
 106 وَالْفَضْلُ شَوْقِي الثَّنَا ذَا غَيْرِ مُنْكَتِمٍ ذَا غَيْرِ مُنْكَتِمٍ
 107 كَأَنَّهُ الْبَذْرُ فِي أَوْجِ الْكَمَالِ بَدَا وَصَحْبُهُ أَنْجَمٌ لِلْإِهْتِدَا بِهِمْ
 108 سُمُّ الْأَنْوَفِ يَجُولُونَ الْوُطَيْسَ وَهُمْ مِنْ كُلِّ مُعْتَقَلٍ بِالرُّمَحِ مُسْتَمِلٍ
 109 قَوْمٌ فَرَأَيْسُهُمْ أَسَدُ الشَّرَى وَلَهُمْ بِالسَّيْفِ مُنْتَقِمٌ فِي الْجَحْفَلِ اللَّهُمَّ
 110 يُبْدُونَ ذُلًّا لِمَنْ رَامُوا وَمَسْكَنَةً سُمُرُ الْوُشَيْحِ سُتُورٌ طُرِزَتْ بِدَمٍ
 111 مَوَاكِبُ الْفَخْرِ يَوْمَ الْحَرْبِ أَوْجُهُهُمْ لِيُظْفَرُوا فِي الْوَعَى بِالنَّصْرِ عَنْ أُمَمٍ
 112 لَا يَعْرِفُونَ الْأَذَى بَدءًا لِأَنَّ لَهُمْ كَوَاكِبُ الْبِشْرِ يَوْمَ النَّائِلِ الرَّدَمِ
 113 زَيْنُ الْوَرَى أَخَذُوا عَنْهُ فَسَارَ لَهُمْ بِالْمُصْطَفَى ذِمَّةً مَحْفُوظَةً الْقَسَمِ
 114 صَحْبُ كِرَامٍ غَدَا الصَّدِيقُ أَفْضَلُهُمْ بِهِ التَّمَدُّحُ بَيْنَ الْخَلْقِ كُلِّهِمْ
 115 أَعْدَاؤُهُمْ غَيْرُ مَعْرُوفِينَ يَوْمَ وَغَى عَلَى هَدَى كُلُّهُمْ أَسْمُو بِحُبِّهِمْ
 116 خُزُسُ الدُّرُوعِ وَقَدْ لَاقُوا الْعُدَاةَ فَلَمْ مِنْ كَثَرَةِ الطَّعْنِ بَيْنَ الرَّأْسِ وَالْقَدَمِ
 117 كَمْ غَارَةً بِالْقَنَا شَنُّوا لِمُضْطَلَمٍ يَكْلُمُوهُمْ بِغَيْرِ الصَّارِمِ الْخَدَمِ
 118 وَكَمْ عَلَوْا سَلْهَبًا فَيَدَ الْأَوَابِدِ فِي وَالنَّصْرُ يَلْمَعُ فِي رَاهِي وَجُوهِهِمْ
 119 وَالْهُ قَدْ بَرَّ عَنْهُمْ حُلَّةُ التُّهْمِ يَوْمَ الْوَعَى وَخَسَامًا لِلدَّمَاءِ ظَمِي
 120 هُمْ الشُّمُوسُ وَغَيْدَاقُ السَّحَابِ إِذَا تَهَلَّلُوا بِالْعَطَا فِي أَوْجِهِ الْخَدَمِ

122	وَتَظْلُعُ النُّجُومُ أَرْضُ يُذَكَّرُونَ بِهَا	نَجْمُ النَّبَاتَاتِ لَا مَا فِي سَمَائِهِمْ
123	أَحَبُّهُ إِلَهُ بَيْنَ الْخَلْقِ صَيَّرَهُمْ	مُعْظَمِينَ كَمَا الْأَعْدَا بِضِدِّهِمْ
124	وَمَا اِزْتِشَافُ زُلَالِ الْمَاءِ فِي ظَمَاٍ	يَوْمًا بِأَعْدَبَ مِنْ تَكَرَّرِ مَدْحِهِمْ
125	نُجُومُ أَفْقِ الْهُدَى بَلْ هُمْ أَهْلُهُ	بَلِ الْبُدُورُ الَّتِي تَجْلُو دُجَا الظُّلَمِ
126	بَيْضُ الْوُجُوهِ غَدَتْ سُودًا وَقَائِعُهُمْ	حُمْرُ الصَّوَارِمِ خُضِرَ الْعَيْشِ وَالنَّعَمِ

43. Onlar gittikten sonra bugün onlar dışında bir meşguliyetim yok, daha doğrusu mahlukatın en şerefliisini methetmem dışında.
44. Haram-ı şerif'in Haşimi kolundan Ebü'l-Bethâ oğlu Abdullah oğlu peygamber Taha.
45. İnsanların yol göstericisi, yolları övülmüş, musibetlerde güvenilir kişi, tüm yaratılmışların en hayırlısıdır o.
46. Taşlar ona Musa'nın (a.s.) kayaya vurduğunda fışkıran sudan daha belîğ bir şekilde selam verdi.
47. Parmaklarından mucize olarak su fışkırdı, öyle ki ordular, lezzetli ve soğuk sudan kana kana içti.
48. O, iyiliksever ve merhametlidir; ümmetine karşı şefkatlidir. Yarın (kıyamet günü) onları sıkıntılardan kurtararak onlara şefaatecektir.
49. O cömertlik bakımından denizle kıyaslanacak olursa bu kıyas hatalıdır. Zira deniz tatlı değildir, oysa o her susayan için tatlı (bir su gibidir).
50. Karanlığı aydınlatan nur, savaşta kahramandır o; bütün maharetlerin toplamı, cömertlik ve kerem denizidir o.
51. Eğer bir insana bir musibet isabet eder ve ona sığınırsa kurtulur; öyle ki ormandaki aslan bile ondan himaye ister.
52. O, yüce rabden gelen yüce kişidir; yüce ayetler ve hikmetler ortaya koyar.
53. Savaş gününde azmi desteklenen, izzet ve yücelik ile zırh kuşanmış bir heybet sahibidir.
54. O; bebeklikte, sütten kesildiğinde, ergenlikte, büyüdüğünde ve olgunluk yaşında beşeriyete hep üstün geldi.
55. Onun şerefli zâtı, bedenlerin cevheridir; yüce işleri, varlıkların âlemidir.
56. Onda hilim (yumuşak huyluluk), cömertlik, iffet ve asil kişilerin sahip olduğu tüm güzel ahlak ve erdemler vardır.
57. Eğer o, şerefli peygamberlerin en üstünü olmasaydı, şeriatı onlarınkinden daha uzun sürmezdi.
58. Âlem, onun doğumuyla parladı, ışık saçtı. Ve bu ışık, idrak sahibi bir Müslümanın kalbindeki iman nuru gibi arttı.
59. Kisra'nın (gücünün) çöküşü başlaması ve tacının başından fırlatılmasıyla Farisilerin ateşi sönerek (Mecusilerin) kalbini serinletti.
60. Tüm peygamberler ve şerefli elçiler fazilet sahibidir, ama onun fazileti onların faziletlerinin kat be kat üstündedir.

61. *Ondan önce insanlar zorbaydı, kavga dövüş ve putlara tapmaktan başka bir şey bilmiyorlardı.*
62. *Dünya, onun iffetine boyun eğdi; ona ahireti istemekten geri durmak dahi meyletti ama o, asla bunları istemedi.*
63. *Tek ve eşsiz olan, tek ve eşsiz olanın oğlu; o da tek ve eşsiz olandan, o da yine tek ve eşsiz olandan doğmuş.*
64. *Mucizeleri bize öyle açık ki, adeta güneş gibidir. Yüzü, parlaklığı ve yüceliğiyle güneş (gibidir).*
65. *Kılıçları kanlı (çok savaştan), hatta kılıcının kını dahi yok (daima kılıcı keskin ve çekilmiş), cömertliğinden kazanının külü çok(misafirperver).*
66. *Düşman topluluğun sayısı azmış çokmuş bunu hesap etmez; o kaç beden ve kafayı deştığinin hesabını tutar.*
67. *Onun iç dünyası temiz ve güzeldir, iyilikleri (davranışları) hoş ve zariftir, meclisleri ilim ve hikmetle dolup taşar.*
68. *Eğer sabah rüzgârları onun güzel övgülerini taşıyor olsaydı, diğer tüm rüzgârlar onları övmezdi.*
69. *Cömertliği insanlara taşan, cömertliğin lideridir, düşmanlarını bağışlarıyla zelim eden himmeti büyük biridir.*
70. *O, savaş günü de cömertlik günü de yücelir ve parlar, sanki karanlık gecedeki dolunay gibidir.*
71. *Ona boyun eğen insanların en hayırlısı olarak hem Araplar hem de Arap olmayanlar arasında yüce şan ve şeref sahibi olmayı sürdürecektir.*
72. *Asil ve cömert, lütfu hiç kimseye kapalı değildir; kimseye 'hayır' ya da 'neden' demez.*
73. *Onun nuru, yaratılmışların bedenlerine ezelden takdir edilmiş ruhlarıdır.*
74. *Allah'a davet etti. Öyle ki bir sağır bir topluluk geldi, onlara kılıç ve cömertlikle (davetini) işittirdi.*
75. *Yaratılmışlar üzerinde (öyle yüce) bir zat ki, mahlukatın rabbi onu şereflendirdi ve ona masumiyet elbisesi giydirdi.*
76. *Cömertlik, kerem, kudret ve azamet sahibidir, insanları yaratan Allah'tan hikmetler getirmiştir.*
77. *Yedi kat göğün üzerine yükseldi ve orada(mucizeleri) gördü. Bizim aramızda görmediği ve peşine düşmediği (yüce mertebelere) yöneldi.*
78. *Dolunay gökyüzü denizinde onun için yarıldı. Onun asası parmağıydı, ay insanlardan uzak olsa da.*
79. *Onun nurları ufukları yuttu, çağlar bu azametinin şiddetiyle dolup taşı.*
80. *Onun keremi ve yüce eli, sanki yağın bir yağmur ve çokça yağmur yağdıran bir semadır.*
81. *Onun en küçük vasfı için güzellik bile ondan daha aşağıdadır. Onun en küçük işleri dahi hikmetlerden yücedir.*
82. *Peygamber'e sığınarak onu çağıran kimse, milletler için kaçınılmaz olan kaderin elinden belki kurtulabilir.*
83. *O şimdi, gelecekte ve öteden beri vahiy ilimleriyle muttasıf olmayı sürdürmüştür.*
84. *O, sapkınlığı doğru yolu göstererek ortadan kaldırdı, şeriatını kılıç ve kalemle korudu.*

85. *Onun insanlar arasında ilim, sabır, cesaret ve yüce gayelerde asla bir benzeri yoktur.*
86. *O, büyüklükte bir dağ gibi, şerefte dolunay gibidir; heybetinde aslan gibi, cömertlikte yağmur gibidir.*
87. *İki eliyle savaşı harladı; sağ eli kılıcı kavıyor, sol eli ise atın dizginlerini tutuyordu.*
88. *Bedir Günü'ne geldi ve yüzü o gün gibi, zifiri karanlıkta geceyi aydınlatıyordu.*
89. *Ayetlerine sağır ve kör olanlar hariç tüm yaratılmışlar onun peygamberliğine boyun eğdi.*
90. *Allah ona yarattıklarından hiç kimseye vermediği şeyleri verdi, kendi katından nice nimetler bahşetti.*
91. *Kılıç ona öyle itaat etti ki, tozun dumana katıldığı o günde neredeyse (düşmanların) başlarını ve önderlerini (tepelemekte) onun önüne geçecekti.*
92. *Huneyn'e sor, Bedir'e sor, Uhud'a sor da anlatsın sana bütün öldürülenleri ve hezimete uğramışları.*
93. *Nesih bizden onun sebebiyle ona hürmeten sona erdi. Böylece Allah bizi diğer tüm ümmetlere üstün kıldı.*
94. *O, heybet ve vakar sahibidir, lütfu herkesi kapsar. Onun gönderilişi, hikmetleri bahşeden Allah'tan bir rahmettir.*
95. *Bütün uzunluğu ve düzgünlüğü ile yürür, onun dili ve ağzı olmayan konuşması vardır.³⁵*
96. *Ey küfür topluluğu! Eğer ona iman etseydiniz ateşli azaptan kurtulmuş olurdunuz.*
97. *Ey Müslümanlar topluluğu! Ne mutlu size ki, o (Peygamber) ile birlikte oldunuz. O kâfirlerin de vay hâline, onların üzüntüsü ne kadar da uzun sürecek!*
98. *Bir topluluk zulmettiğinde Allah da onlara zulmeder (zulümlerinin cezasını verir). Eğer bize düşmanlık etmeyi dilerlerse biz de aynısını dileriz.*
99. *Allah selamet yurduna çağırır ve dilediğine hidayet eder. Sen onları dalaletleri içinde kendi hallerine bırak.*
100. *İsminin yarısı Ebû Leheb'i, apaçık yol konusunda isminin ilkinin yaptığı fiil (inkâr etmek) nedeniyle sonsuz bir felakete sürükledi.*
101. *Ey Kâzıma topraklarından parlayarak, ışıyla karanlığın örtüsünü bizden uzaklaştıran şimşek!*
102. *Benimle özlemim arasında her türlü alçak çukurlar ve yüksek engebeli tepeler var.*
103. *Gözde uykunun kalmadığı ıssız çöller... Eğer arzum bir araya getirilse uyku vaki olur. Çöller onların (sevgililerin) şefkatine nail olsa ben de deli divane olurum.*
104. *Bu (elçiye) tabi olmayan herkes ki akıl sahibi biri bundan şüphe etmez, cehennem ateşine atılır.*
105. *Hoşgörüsü düşmanlarına kadar uzandı, Allah ona kemalin, ilim ve hikmetlerin tamamını ilham etti.*
106. *Fazileti, ona olan özlemim ve övgüm; gizli değildir, gizli değildir, gizli değildir.*

³⁵ Şairin ilgâz sanatını örneklendirdiği bu beyitte Hz. Peygamber'i niteler görünüp aslında mızrağı betimlemektedir. Uzunluk, düzgünlük mızrağın nitelikleri olup keskin tarafı dile, kesip biçmesi ise konuşmaya teşbih edilmiştir. Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 1/432.

107. *O, sanki kemalin zirvesindeki dolunay gibi ortaya çıktı; ashabı da onlarla doğru yolun bulunacağı yıldızlar gibidir.*
108. *Cesur kimselerden meydana gelen o onurlu sahabeler düşmanların tepe isimlerini arayarak savaş meydanında dolaşıyorlar.*
109. *Mızrak ve zırhlarla kuşanmış bir şekilde devasa orduların içinde kılıçlarla intikam almaktadırlar.*
110. *Öyle bir topluluk ki avları Şera bölgesinin aslanları (gibi cesurdur.) Onların kanla işlenmiş perde gibi mızrakları vardır.*
111. *Savaşta milletlere karşı galip gelmek için kendilerine kastedenlere alçakgönüllülük ve miskinlik gösterirler.*
112. *Onlar savaş günü gurur topluluklarıdır; oraya buraya saçılmış ganimetlerin elde edildiği günde yüzleri mutluluk yıldızlarıdır.*
113. *Onlar ilk olarak, zarar vermek nedir asla bilmezler, çünkü onların Muhammed Mustafa (s.a.v.) ile yaptıkları yeminine sadık akitleri vardır.*
114. *İnsanlığın süsü olan (Peygamberi kendilerine örnek) olarak aldılar. Bu sayede bütün yaratılmışlar arasında övgüyle anıldılar.*
115. *Onlar mümtaz dostlardır, aralarında Sıddîk (Hz. Ebû Bekir) ise en faziletlisidir. Onların hepsi Peygamber'e olan sevgileriyle yücelmiş, doğru yol üzerindedir.*
116. *Savaş günü bedenleri çokça deşilmekten düşmanları tanınmaz haldedir.*
117. *Düşmanla karşılaşan dilsiz zırh(lı)lar(sahabeler) sadece keskin kılıçlarla onları yaraladı.*
118. *(Düşmanın) kökünü kazımak için mızraklarla ne çok saldırı düzenlediler. Ve zafer, parlak yüzlerinde ışıldıyordu.*
119. *Savaş meydanlarında, avını hızlıca yakalayan heybetli atlar ve kana susamış kılıçlar olarak ne çok göründüler.*
120. *Onun ailesi, zamanın kendileriyle aziz olduğu tertemiz kimselerdir. Allah, onların üzerine (giydirilen) suçlama elbisesini çekip almıştır.*
121. *Onlar, ihsanlarıyla hizmetkârlarının yüzlerinde parıldadığında güneşler ve bol yağmur yüklü bulutlar gibidir.*
122. *Onların anıldığı toprak bir filiz verir ki, ancak bu gövdesiz bitki (necm), gökyüzünde olan yıldız anlamında değil bir ot türüdür.*
123. *Onlar Allah'ın sevgili kullarıdır. Allah düşmanlarını zıddıyla (hakir) kıldığı gibi onları insanlar arasında yüce kılmıştır.*
124. *Susuz iken tatlı suyu yudumlamak, onların methini tekrar etmekten bir gün bile daha tatlı değildir.*
125. *Hidayet ufkunun yıldızlarıdır onlar. Daha doğrusu hilalleridir, yok öyle de değil, zifiri karanlığı aydınlatan dolunaylardır onlar.*
126. *Onların yaptığı savaşlar yüzleri ak olanların yüzlerini karaya çevirdi. Kılıçların kızıllığı (kan), rahat ve nimetlerin yeşilliğini kapladı.*

Kasidenin son bölümünü oluşturan 127-150 arasındaki beyitlerde şair Hz. Peygamber'e olan derin sevgi ve bağlılığını dile getirmekte, hayatın zorlukları ve kaderin getirdiği sıkıntılar karşısında Peygamber Efendimizin şefaatinin ve yardımını dilemektedir. Peygambere olan sevgi ve onun şefaatine olan inanç, şairin umudunu ayakta tutan en önemli unsurlar olarak ifade edilmiş, bu nedenle kaside bir dua, bir

medet çağrısı olarak Hz. Peygamber'e takdim edilmiştir. Ayrıca, şiirin yazılış gerekçesi, son beyitte bir şairlik görevi olarak ifade edilmiştir.

- 127 وَحُبُّهُمْ قُرْبَةً أَرْجُو النَّجَاةَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَيْثُ النَّاسُ فِي غَمَمٍ
- 128 يَا أَشْرَفَ الرُّسُلِ يَا غَوْتَ الْخَلَائِقِ يَا نُورَ الْوُجُودِ اسْتَجِبْ يَا سَيِّدَ الْأُمَمِ
- 129 وَأَنْبِيَّ دَعَوْتُكَ لَمَّا الدَّهْرُ جَارَ عَلَى صَغْفِي وَفَاسَيْتُ مِنْهُ بَاسَ مُنْتَقِمٍ
- 130 وَلَمْ أَجِدْ مُسْعِفًا أَشْكُو الزَّمَانَ لَهُ بَلْ وَجَدْتُكَ يَا سُوْلِي وَمُعْتَصِمِي
- 131 وَأَنْتَ مَلْجُونًا فِي كُلِّ حَادِثَةٍ وَكُلِّ خَطْبٍ خَطِيرٍ الدَّفْعِ مُقْتَحِمِ
- 132 وَقَدْ أَشْرْتُ لِمَا أَرْجُو مِنْكَ وَلَا يَحْتَاجُ مِثْلَكَ لِلْأَلْفَاظِ وَالْكَلِمِ
- 133 وَسَيِّدِي إِنْ يَكُنْ لِي بِالْقَبُولِ سَخَا سَخَا بِفَضْلٍ وَجُودٍ لِلْوَرَى عَمَمِ
- 134 نُورِ الْهُدَى يَا حَبِيبَ اللَّهِ كُنْ سَنَدِي فَإِنَّ حَبْلَ وَدَادِي غَيْرُ مُنْقَصِمِ
- 135 أَشْكُو إِلَيْكَ دُنُوبًا أَثْقَلَتْ قَدَمِي وَعَيْشَةً قَدْ رَمَاهَا الْحُظُّ بِالْعَدَمِ
- 136 وَقَدْ مَدَحْتُكَ أَرْجُو مِنْكَ طَوْذَ نُقَى مُسَقِّعًا شَافِعًا فِي كُلِّ مُرْزَجِمِ
- 137 مَتَى يَزُورُكَ مُشْتَاقٌ أَضَرَّ بِهِ طُولُ النَّوَى فَحَكَى لَحْمًا عَلَى وَصَمِ
- 138 گَمِ لَيْلَةٍ بَاتَ يَزْعَى النُّجْمُ مِنْ قَلْقٍ عَلَيْكَ سَهْرَانُ لَمْ يُعْمِضْ وَلَمْ يَنَمْ
- 139 زُرِ الرُّسُولَ وَقِفْ قُدَّامَ حَضْرَتِهِ وَلَا تَخَفْ وَابْتَهِلْ لَا خَوْفَ فِي حَرَمِ
- 140 ضَلَّ عَلَيْهِ فَمَنْ صَلَّى عَلَيْهِ لَهُ عَشْرُ يَوَاجِدَةٍ يَا صَاحِ وَاعْتَنِمِ
- 141 عَسَى الزَّمَانُ بِقُرْبٍ مِنْهُ يَسْمَحُ لِي عَسَى اللَّيَالِي بِهِ تَحْنُو عَلَى سَقَمِي
- 142 وَالْعَبْدُ نَازِلُهَا عَبْدُ الْغَنِيِّ لَهُ شَمْلٌ عَلَى الرَّغْمِ مِنْهُ غَيْرُ مُنْتَظِمِ
- 143 وَيَخِ الزَّمَانِ الَّذِي قَدْ جَارَ مَمْتَنَهَا كَأَنَّهُ صَمٌّ عَنْ أَحْوَالِنَا وَعَمِي
- 144 وَسَوْءُ خَطِي عَنِ الْأَفْرَانِ أَخْرَنِي حَتَّى وَجُودِي غَدَا فِي النَّاسِ كَالْعَدَمِ
- 145 وَقَدْ تَقَطَّعَتِ الْأَسْبَابُ وَاتَّصَلَتْ كُلُّ الْجَوَانِبِ بِالْأَهْوَالِ وَالنِّقَمِ

- 146 لَعَلَّ لُطْفًا مِّنَ الرَّحْمَنِ يُدْرِكُنِي وَرَحْمَةً مِنْهُ تُنْجِيَنِي مِنَ الصَّرَمِ
- 147 وَقَدْ نَظَمْتُ عُقُودَ الْمَدْحِ مُرْتَجِيًا قَبُولَهَا مُسْتَمِدًّا جَوْهَرَ الْحَكَمِ
- 148 وَقُلْتُ لِلرَّبِّعِ لَمَّا الْفَكْرُ أَزْحَمَهَا يَا زَنْعُ قَدْ تَمَّ مَدْحِي سَيِّدَ الْأُمَمِ
- 149 عَلَيْهِ مِنِّي صَلَاةُ اللَّهِ دَائِمَةً طُولَ الْمَدَى مَا ابْتَدَا شُكْرَ الْإِلَهِ فَمِي
- 150 هَذَا مَدِيحِي فَإِنْ نِلْتُ الْقَبُولَ بِهِ سَعِدْتُ أَوْ لَا فَحَسْبِي مَوْفَقُ التُّهَمِ

127. İnsanların kederler içinde olduğu kıyamet gününde kendisiyle kurtuluşu umduğum sevgileri (beni Allah'a yaklaştıran) bir yakınlıktır.
128. Ey elçilerin en şerefli, ey mahlukatın umudu, ey varlığın nuru, ey insanlığın efendisi! Duamı kabul et.
129. Zamanın bana zulmedip kin güden kötülüğüne katlanmak zorunda olduğumda sana dua ettim.
130. Ve bulamadım imdadıma koşacak birisini ki zamanı kendisine şikâyet edeyim. Ancak seni buldum ey benim emelim ve sığınağım!
131. Sen bizim her olayda, bertaraf edilmesi zor ve tehlikeli her önemli durumda güvencemizsin.
132. Senden umduğum şeyi işaret ettim ve senin gibisi sözlere ve kelimelere ihtiyaç duymaz.
133. Efendim eğer kabul ile bana cömert davranırsa, fazlı ve keremi ile bütün insanlığa cömert davrandığı içindir.
134. Ey hidayet nuru, ey Allah'ın sevgilisi, benim dayanağım ol. Çünkü benim muhabbet bağım kopmaz.
135. Sana, ayaklarımı çökerten günahlarımı ve talihin yokluğa fırlatıp attığı bir hayatı şikâyet ediyorum.
136. Ey takvanın zirvesi! Ben her sıkışık durumda senden şefaât bekleyen ve sen şefaât eden olarak, sana umudumu bağlayarak seni methettim.
137. Uzunca bir ayrılığın kendisini ziyana uğrattığı özlem dolu biri seni ne zaman ziyaret etse (hasretinden) bir deri bir kemik kalmıştır.
138. Huzursuz bir şekilde kaç geceyi yıldızlara bakarak geçirmiş, senden dolayı uykusuz, senden dolayı gözünü kapatmamış ve uyumamıştır.
139. Resul'ü ziyaret et, onun huzurunda dur, korkma, dua et, çünkü Harem'de korku yoktur.
140. Ona salât et, kim ona bir defa salât ederse bir salâtına karşılık (Allah da) ona on defa salât eder. A dostum bunu ganimet bil.
141. Umulur ki zaman bana onun (Peygamber'in) yakınlığını bahşeder. Umulur ki geceler, onun vesilesiyle hastalığıma merhamet eder.
142. Her ne kadar bir araya getirdiği bu beyitler düzgün olmasa da (bu kasidenin) nâzımı, (aciz) kul Abdülganî'dir.
143. Hor görerek, (bize) zulmeden o zamana yazıklar olsun! Sanki o bizim ahvalimize karşı sağır ve kördür.

144. Talihsizliğim beni akranlardan geri bıraktı, hatta varlığım insanlar içinde bir hiçlik haline dönüştü.
145. Bütün bağlar koptu, her tarafı korku ve felaketler sardı.
146. Umudum odur ki, Rahmân'ın bir lütfu bana ulaşır da ondan gelen rahmet beni ateşten kurtarır.
147. Ve ben hikmetin cevherinden (Peygamber'den) yardım dileyerek, övgü kolyeleri düzdüm kabulünü ümit ederek.
148. Düşünce, tarih düşünce topluluğa dedim: Ey kavim! İnsanların efendisine olan methiyem tamamen erdi.
149. Dilim Allah'a şükretmeye başladığı sürece, Allah'ın salatı onun üzerine benden daimî olsun.
150. Bu benim methiyemdir, eğer onunla kabul görürsem mutlu olurum. Yoksa suçlamalardan uzak durmak da bana yeter.

2.2. Eserdeki Bazı Edebî Sanatlar

Çalışmanın bu bölümünde daha önce kullanılmakla birlikte *bedîiyyât* türü bir eserde Nablusî'nin ilk defa kendisinin kullandığını ileri sürdüğü edebî sanatlar incelenecek, ayrıca kasidede örneklendirilen fakat şairler tarafından nadiren kullanılan bedî sanatlara da yer verilecektir.

2.2.1. Nablusî'nin Bedîiyyesine Özgü Edebî Sanatlar

Şiirle Tarih Düşürme

İslam edebiyatında tarih düşürme bir olayın tarihini bir mısra, beyit ya da ibare içinde ebce hesabıyla belirtmektir. Şairler çoğunlukla tarih düşüreceği mısradan önce tarih kelimesini veya türevlerini zikrederek bu sanata dikkat çekerler.³⁶ Bu sanat ilk olarak 12. yüzyıldan önce Fars edebiyatında ortaya çıkmış, oradan Türklere Türklerden de Araplara geçmiştir.³⁷ Bazı kaynaklarda Arap şiirinde tarih düşürmenin Abdülğanî en-Nablusî ile başladığı ifade edilse de onun bu konudaki rolü bu sanatın Arap edebiyatında bilinirliğini sağlamakta sınırlıdır.³⁸ Nitekim kendisinin “Bu sanatı müteahhirûn dönemi edip ve şairleri icat etmiştir” ifadesi bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Onun bu sanatı kullanmadaki önceliği yalnızca *bedîiyyât* türü eserlerle ilişkilendirilenilir. Ancak bu da doğru değildir, zira kendisinden önce yaşamış olan Abdurrahman b. Ahmed b. Ali el-Ḥumeydî (öl.1005/1597) yazmış olduğu bedîiyyesinde *Adedü'l-envâ'* ve *Adedü'l-ebiyât ve't-Târih* ismiyle bu sanata yer vermiştir.³⁹ Nablusî bir *bedîiyyede* ilk defa kendisinin yer verdiğini ileri sürdüğü bu

³⁶ Ali Bulut, *Bedî' İlmi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2016), 256.

³⁷ Turgut Karabey, “Tarih Düşürme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/80.

³⁸ Kenan Demirayak, “Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatında Tarih Düşürme Şiirleri ya da Şiirle Tarih Düşürme”, *Şarkiyat Mecmuası* 25 (2014), 93.

³⁹ Ramazan Ege - Sadullah Tilkitaş, “El-Ḥumeydî'nin Bedîiyyesinde Kullandığı Bazı Edebi Sanatlar”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/2 (2022), 681.

sanatı kasidesinin 148. beytinde uygulamıştır. Beytin ikinci şatırında yer alan harflerin ebced hesabıyla toplamı kasidenin yazıldığı hicri 1075 yılını vermektedir:⁴⁰

وَقُلْتُ لِلرَّبِّ لَمَّا الْفِكْرُ أَرْحَهَا يَا رَبُّ قَدْ تَمَّ مَدْحِي سَيِّدَ الْأُمَمِ

Düşünce, tarih düşünce topluluğa dedim: Ey kavim! İnsanların efendisine olan methiyem tamama erdi.

İdrâb

Nablusî'nin bir bedîyyede ilk defa kendisinin kullandığını ileri sürdüğü bir diğer sanat *idrâbtır*. O bu sanatı konuşmacının veya şairin ister medih isterse hiciv olsun birbiriyle anlamca uyumlu cümle veya terkipleri bir araya toplaması, bunları önceki sözden dönüşü ifade eden *idrâb* harfî ب ile ayırması şeklinde tarif etmektedir. Bu sanat kasidenin 125. beytinde şu şekilde geçmektedir:⁴¹

نُجُومُ أَفْقِ الْهُدَى بَلْ هُمْ أَهْلُهُ بَلِ الْبُذُورُ الَّتِي تَجْلُو دُجَا الظُّلَمِ

Hidayet ufkunun yıldızlarıdır onlar. Daha doğrusu hilalleridir, yok öyle de değil, zifiri karanlığı aydınlatan dolunaylardır onlar.

Nablusî'nin tarifi ve örneği, bir nükte sebebiyle önceki sözden dönüş anlamına gelen rücû sanatını akla getirmektedir.⁴² Örneğin rücû sanatına misal getirilen Abdülhak Hamit'in şu sözü yapı olarak yukarıdaki dizelere benzemektedir: "Makber, makber değil bir türbe, türbe değil bir mabed, mabed değil bir küre, küre değil bir feza-yı bî intihâ olmalıydı."⁴³

İstişhâd

Her ne kadar ilk örneklerine Câhiliye Dönemi şiirlerinde rastlanmış olsa da Nablusî'nin *bedîyyât* türü bir eserde ilk olarak kendisinin kullandığını belirttiği bir başka sanat olarak *istişhâd*, şairin ismini veya lakabını manzumesinde zikretmesidir. Müellif, bahse konu olan sanata kasidesinin 142.beytinde şu şekilde yer vermiştir:⁴⁴

وَالْعَبْدُ نَاطِمُهَا عَبْدُ الْغَنِيِّ لَهُ شَمْلٌ عَلَى الرَّغْمِ مِنْهُ غَيْرُ مُنْتَظِمٍ

Her ne kadar bir araya getirdiği bu beyitler düzgün olmasa da (bu kasidenin) nâzımı, (aciz) kul Abdülganî'dir.

⁴⁰ Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 2/577.

⁴¹ Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 2/522-523.

⁴² Ebu'l-Abbâs Abdullah İbnu'l-Mu'tez, *Kitâbu'l-Bedî'*, thk. İrfan Mataracı (Beyrut: Müessesetül-Kütübî's-Sekâfiyye, 2012), 74; Celâleddin Muhammed b. Abdurrahman b. Ömer b. Ahmed b. Muhammed el-Hatîb el-Kazvîni, *el-İdâh fî 'Ulumi'l-Belâga* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), 266.

⁴³ M. A. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat* (İstanbul: 3F Yayınevi, 2007), 187; Bulut, *Bedî' İlmi*, 89.

⁴⁴ Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 2/566-568.

Muammâ

Nablusî'nin bedîiyyesine has kıldığı bir başka sanat olan muamma bir edebiyat terimi olarak “şiiirde remiz, îmâ veya işaret yoluyla dolaylı şekilde bir isme delâlet eden söz” diye tanımlanmaktadır.⁴⁵ Anlamı gizlemenin değişik yöntemlerle yapıldığı muammada bazen kelimeye eklemeler yapılır ya da kelime tersine çevrilir, veya teşbih ve ebce hesabıyla gizlenen ismin bulunması istenir.⁴⁶ Her ne kadar *lûgaz* ve *muammaların* kuruluş ve çözümüne dair bazı kural ve metotlardan bahsedilse de bu iki ilme dayanak olacak açık kuralların bulunmadığı bunların söyleyenin hayal gücüne dayandığı ifade edilmiştir.⁴⁷ Şairin *lûgazın* bir türü olarak kullandığını belirttiği bu sanatta kasidesinde gizlediği isim Muhammed'dir.⁴⁸

عَلَيْهِ مِنِّي صَلَٰةُ اللَّهِ دَائِمَةً طَوْلَ الْمَدَى مَا ابْتَدَا شُكْرَ الْإِلَهِ فَمِي

Dilim Allah'a şükretmeye başladığı sürece, Allah'ın salatı onun üzerine benden daimî olsun.

Nablusî neredeyse kendisinden başka kimsenin anlayamayacağı bir şifreleme yöntemiyle, beyitte شُكْر kelimesini kullanırken aslında onun müradifi حَمْد kelimesini kastettiğini, فَمِي kelimesinde bulunan mim harfinin حمد kelimesinin başına getirildiğinde محمد ismini verdiğini söyleyerek muammayı çözümlemektedir.

2.2.2. Kasidede Kullanılan Bazı Bedî' Sanatları

Bedîiyyât türü eserler her beytinde en az bir edebî sanatın kullandığı manzumeler olarak temeyyüz etse de her bir beyit sadece bir sanatın kullanımıyla sınırlı olmayıp bahsi geçen sanatın dışında başka sanatları da barındırabilir. Hatta bir beytin içinde çok sayıda sanata yer vermek de bir bedî' sanattır ki bu sanat *ibdâ'* ismiyle kaynaklarda yer almıştır. Nitekim Nablusî de kasidesinin 84. beytinde bu sanata yer vermiş ve bu beyitte kullandığı 15 farklı sanatı izah etmiştir.⁴⁹ Kasidede birbirinden farklı sanatlar kullanılmış olmakla birlikte çalışmanın sınırlılığı gereği bu başlık altında bunlardan bazılarına yer verilecektir.

Muvârebe

Muvârebe sözlükte sözü çarpıtma, lafı eğip bükme, aldatma gibi anlamlara gelmektedir.⁵⁰ Nablusî bu sanatı konuşmacının sözlerinde eleştiri veya kınamaya

⁴⁵ M. A. Yekta Saraç, “Muamma”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/320.

⁴⁶ Muhammed Ali Tehânevî, *Keşşâfu ıştîlâhâtî'l-fünûn ve'l-‘ulûm*, thk. Refîk el-‘Acem vd., (Beyrut: Mektebetü Lübnân Nâşirûn, 1996), 2/1595-1596.

⁴⁷ Murat Tala, “Arap Şiirinde Lûgaz ve Mu‘ammânın Yapısı: İbnü'l-Fârız'ın Dîvân'ına Teorik Bir Bakış”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 22 (2018), 946.

⁴⁸ Nablusî, *Nefeḥâtü'l-Ezhâr*, 2/577.

⁴⁹ Nablusî, *Nefeḥâtü'l-Ezhâr*, 2/399-400.

⁵⁰ el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu'l-'Ayn*, thk. Abdülhamîd Hindâvî (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), "verabe", 4/362.

maruz kaldığında, bu duruma zekice bir çözüm bulduğu bir dil tekniği olarak açıklamaktadır. Eğer konuşmacının söyledikleri eleştirilirse, aklında sözün anlamını değiştirmek için bir yol geliştirir. Bunu da kelimenin harflerini değiştirerek, yanlış okumalar yaparak, eklemeler ya da eksiltmelerle veya kelimenin irabında değişiklik yaparak yapar. Böylece ilk sözündeki eleştiriden kaçınır. Beytin zahir manaya göre tercümesi şu şekildedir:⁵¹

تُهْدِي لِأَهْلِ الْهَوَى لَوْ مَا بَظَاهِرِ أَلْ فَاطِ وَتَغْذُرُهُمْ فِي بَاطِنِ الْكَلِمِ

Sen lafzın zahirine göre, aşk ehlini kınayarak yol gösteriyorsun. Ancak sözlerin derininde, onları (gizliden gizliye) mazur görüyorsun.

Beyitteki “تهدي” kelimesi, “hediye vermek, sunmak, yol göstermek” anlamında kullanılmışken, dal harfi noktalananarak “تهذي” yapılabilir ve bu durumda “saçmalamak” anlamına gelir. “لوما” kelimesi, “kınamak” anlamında iken, bir hemze eklenerek “لؤما” yapılabilir ve bu durumda “alçaklık” anlamına gelir. “تغذرم” kelimesi “onları mazur görüyorsun” anlamındayken harflerin noktası değiştirilerek “تغذره” yapılabilir ve bu durumda “onlara ihanet ediyorsun” anlamına gelir. Nitekim şair de aşk konusunda kendisini kınayanlara sitem ederken onlara karşı gerçek düşüncesini bu sanat yardımıyla dile getirmekte, “aşkın ne olduğunu bilmeyen kınayıcılara nasıl olur da hak verirsin” şeklinde yapılacak olası eleştiriye kendinden savuşturmaktadır. Zira aşk ehli zahirde aşktan bizar olsa da aşkın izalesini istemez, aksine aşkı daha fazla talep eder. Bu taktirde beytin manası şu şekilde olmaktadır:

Sen zahir kelimelerle aşk ehline alçakça, saçma sözler sarf ediyor ve sözün batnında aslında onlara ihanet ediyorsun.

Müvârede

Bedî’ ilminde *müvârede*, iki şairin bir beyitte veya beytin bir kısmında lafız ve mana olarak benzeşmesi demektir. Ebû Amr b. Alâ’ya (öl. 154/771) “iki şair nasıl birleşir” diye sorulmuş o da “Akıl sahiplerinin dilleri de ortak karara varır” diye cevap vermiştir.⁵² Benzer soru Mütenebbî’ye (öl. 354/965) de sorulmuş o da “Şiir bir yoldur, birinin bastığı yere bir başkası da basabilir.” diyerek bunun mümkün olabileceğini ifade etmiştir.⁵³ Nablusî’nin *müvârede* sanatına örnek olarak verdiği aşağıdaki beytin ilk şatırı Bûsirî’nin (öl. 695/1296 [?]) meşhur “bürde” kasidesinden *tağmindir*. Nablusî kasideyi bir mecliste okuduğunda dostları bu beytin ilk şatırının Bûsirî’ye ait olduğunu söylemiş, fakat o uzunca bir müddet bunu inkâr etmiştir. Müracaatı sonrasında dostlarına hak verdiğini söyleyen Nablusî, daha sonra bu beyti yukarıda açıklandığı üzere bir sanat olarak kullanmıştır. Sonuç olarak, bir şairin başka bir şairin beytini bilinçli olarak

⁵¹ Nablusî, *Nefehâtü’l-Ezhâr*, 1/170.

⁵² es-Seyyid Ali Sadrettîn el-Medenî İbn Ma’sûm, *Envâru’r-Rebî’ fî Envâ’i’l-Bedî’*, thk. Şâkir Hâdî Şûkr (Necef: Maṭba’atu’n-Nu’mân, 1969), 6/86.

⁵³ Ebû Ali el-Hasen el-Ķayrevânî İbn Raşîk, *el-Umde fî meĶâsini’s-şî’r ve âdâbih*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamîd (Beyrut: Dâru’l-Cîl, 1981), 2/289.

alıntılması bir sanat olarak değerlendirilirken, bunu farkında olmadan yapmasının da ayrı bir sanat olarak kabul edilmesi oldukça ilginçtir:⁵⁴

وَسَلِّ حُنَيْنًا وَسَلِّ بَدْرًا وَسَلِّ أَحَدًا تُنْبِئُكَ عَنْ كُلِّ مَقْتُولٍ وَمُتْهِمٍ

Huneyn'e sor, Bedir'e sor, Uhud'a sor da anlatsın sana bütün öldürülenleri ve hezimete uğramışları.

Telvîh

Sözlükte işaret etmek anlamına gelen *telvîh*, belâgat âlimleri tarafından kinayenin bir türü olarak ta'riz ve îmâ kapsamında değerlendirilmiştir.⁵⁵ Nablûsî'nin tarifine göre *telvîh*, konuşmacının sözüne ayet, hadis, atasözü veya kendisine ait olmayan bir beyti katması, bunu yaparken iktibas yaptığı bu ifadeyi bölerek kelamına karıştırmasıdır. Kelamın içine bölünerek serpiştirilmiş ifadenin, anlaşılması için farklı renkte yazılması gerekir.⁵⁶ Nitekim bu sanata örnek olarak verilen beyitte iktibas, مَنْ عَزَّ بَرَّ (Galip gelen her şeyi alır.) darb-ı meselidir ve kalın yazılmıştır:

وَأَلَّهُ الْغُرَّ مَنْ عَزَّ الزَّمَانُ بِهِمْ وَاللَّهُ قَدْ بَرَّ عَنْهُمْ حُلَّةَ التَّهْمِ

Onun ailesi, zamanın kendileriyle aziz olduğu tertemiz kimselerdir. Allah, onların üzerine (giydirilen) suçlama elbisesini çekip almıştır.

İftinân

İftinân, şairin bir beyitte iki zıt temayı örneğin medih ile hicvi veya gazel ile hamaseyi ya da tebrik ile taziye bir arada kullanmasıdır.⁵⁷ Nablûsî şairinin 97. beytinde yer verdiği bu sanatla önce Hz. Peygamber ile birlikte olanları övmüş, sonra da onun mesajını kabule yanaşmayan inkarcıları yermiştir:

طَوَى لَكُمْ مَعَشَرَ الْإِسْلَامِ فِيهِ وَيَا حُسْرَانَ مَنْ كَفَرُوا يَا طَوْلَ حُزْنِهِمْ

Ey Müslümanlar topluluğu! Ne mutlu size ki, o (Peygamber) ile birlikte oldunuz. O kâfirlerin de vay hâline, onların üzüntüsü ne kadar da uzun sürecek!

Hazif

Hazif bedî' ilminde lafzı güzelleştirici bir sanat olarak, şairin ya da edibin kendisini belirli harflerle sınırlandırarak söz söyleme sanatını ifade eder. Bazı belâgat alimlerine göre gerçekte bir sanat olmayan bu kullanım bazılarının göre ise bedî'

⁵⁴ Nablûsî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 2/418.

⁵⁵ Ahmed Maflûb, *Mu'cemu nakdi'l-'arabiyyi'l- kadîm* (Bağdat: Dâru's-Şuûni's-Seḳâfiyyeti'l-'Amme, 1989), 1/382.

⁵⁶ Nablûsî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 1/512-513.

⁵⁷ Nablûsî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 2/440; Mehmet Şirin Aladağ, "Klasik Arap Mersiyesinde Sıra Dışı Bir Tema: Tâziye ve Tebriğin Bir Arada Sunumu", *Tasavvur/Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 10/1 (2024), 113-114.

sanatlarına dahil edilen “mülhak” bir sanat olarak kabul edilmiştir.⁵⁸ Hazif, atılan harflerin noktalı veya noktasız olmasına, bitişik veya ayrı yazılmasına göre çeşitli kısımlara ayrılır.⁵⁹ Nablusî’nin hazfın mühmele türüne ait olan aşağıdaki beytinde kelimelerin tamamının noktasız harflerden meydana geldiği görülmektedir.⁶⁰

عَمَّ الْعِدَا جِلْمُهُ وَاللَّهُ أَهْمُهُ كُلُّ الْكَمَالِ وَكُلُّ الْعِلْمِ وَالْحِكْمِ

Hoşgörüsü düşmanlarına kadar uzandı, Allah ona kemalin, ilim ve hikmetlerin tamamını ilham etti.

Tevlîd

Sözlükte doğurtma, üretme, türetme gibi manalara gelen *tevlîd* bedî’ ilminde bir şairin başka bir şairin beytinin lafzını veya manasını alarak yeni bir anlama gelecek şekilde türetmesidir.⁶¹ Nablusî’nin bu sanatı kasidesinin 74. beytinde zikretmiştir:

دَعَا إِلَى اللَّهِ حَتَّى جَاءَ طَائِفَةٌ صُمًّا فَأَسْمَعَهُمْ بِالسَّيْفِ وَالْكَرَمِ

Allah’a davet etti. Öyle ki bir sağır bir topluluk geldi, onlara kılıç ve cömertlikle (davetini) işittirdi.

Nablusî bu manayı Ebû Temmâm’ın (öl. 231/846) şu beytinden türettiğini ifade etmektedir: [Kâmil]

وَدَعَا فَأَسْمَعَ بِالْأَسِنَّةِ وَاللُّهَى صُمُّ الْعِدَى فِي صَخْرَةٍ صُمًّا

Davet etti, mızrak ve hediyelerle sert bir kayanın içindeki sağır düşmanlara davetini işittirdi.

İktibas edilen beyitte memduhun düşmanlarını ya hediyelerle ya da kılıç zoruyla kendisine tabi kıldığı ifade edilmiş, beyitteki bazı kelimeler Nablusî’nin beytinde değiştirilse de mana olduğu gibi tekrar edilmiştir. Ayrıca şu husus da göz ardı edilmemelidir: Tevlîd sanatı ile ilgili verilen tanım ve örnek ilk bakışta *tadmîn* sanatını akla getirebilir. Ancak bir şairin başka bir şairin beytini veya beytin bir kısmını alıntılanması olarak tarif edilen *taqdimde*⁶² lafzın olduğu gibi alıntılanması söz konusu iken *tevlitte* ise mana iktibas edilmektedir. Yine de iki sanat arasında çok belirgin bir fark olduğu söylenemez.

⁵⁸ Tehânevî, *Keşşâfu ıştılâhâtî'l-fünûn ve'l-‘ulûm*, 1/631.

⁵⁹ İsmail Durmuş, “Hazif”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/122.

⁶⁰ Nablusî, *Nefeḥâtü'l-Ezhâr*, 2/472.

⁶¹ İbn Hicce el-Ḥamevî, *Hizânetü'l-edeb ve gâyetü'l-ereb*, 4/19-20.

⁶² İbn Raşîk, *el-'Umde*, 2/84.

İştikâk

İştikâk bedî' ilmi terminolojisinde konuşanın özel isimden medih, hiciv veya gazel amaçlı fiil türetmesidir.⁶³ Bu kullanıma örnek teşkil eden aşağıdaki beyitte özel isim أَبُ لَهَبٍ, bu isimden türetilen ise ismin ilk kısmı أَبَى (inkar etti) fiilidir.

أَزْدَى أَبَا لَهَبٍ نِصْفُ اسْمِهِ أَبَدًا لِفِعْلٍ أَوَّلِهِ عَنْ وَاضِحٍ اللَّقْمِ

İsminin yarısı Ebû Leheb'i, apaçık yol konusunda isminin ilkinin yaptığı fiil (inkâr etmek) nedeniyle sonsuz bir felakete sürükledi.

'Akd

Sözlük anlamı düğümllemek manasına gelen 'akd, bir bedî' sanatı olarak ayet, hadis veya hikmetli bir sözün nesrini basit değişikliklerle lafız ve manasıyla şiir kalıbına dökmektir.⁶⁴ Nablusî bu sanatın bir örneğini sergilediği aşağıdaki beyitte şu hadisi nazma çevirdiği görülmektedir: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ وَاحِدَةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا (Kim bana bir kere salât ederse Allah da ona defa salât eder).⁶⁵

صَلَّ عَلَيْهِ فَمَنْ صَلَّى عَلَيْهِ لَهُ عَشْرٌ بِوَاحِدَةٍ يَا صَاحِبَ وَاعْتَنِمِ

Ona salât et, kim ona bir defa salât ederse bir salâtına karşılık (Allah da) ona on defa salât eder. A dostum bunu ganimet bil.

eṭ-Tâ'atu ve'l-İşyân

Şairin bir bedî' sanatını yapmaya niyetlenip vezin el vermediği için bir başka bedî' sanatını icra etmesidir.⁶⁶ Nablusî aşağıdaki beyitte مُعْظَمِينَ kelimesini zikrettikten sonra *tıbbâk* sanatı için مُحَقَّرِينَ kelimesini zikretmek istemiş, fakat vezin bozulacağı için بِضِدِّهِمْ ifadesiyle *irdâf*⁶⁷ sanatına geçiş yapmıştır. Böylece zikredilen lafız, tatbik edilmesi istenen sanatın icrasına karşı çıkarken başka bir sanatın kullanımına tabi olmuştur.⁶⁸

أَحَبُّهُ إِلَهِ بَيْنَ الْخَلْقِ صَبِيرُهُمْ مُعْظَمِينَ كَمَا الْأَعْدَا بِضِدِّهِمْ

Onlar Allah'ın sevgili kullarıdır. Allah düşmanlarını zıddıyla (hakir) kıldığı gibi onları insanlar arasında yüce kılmıştır.

⁶³ Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 2/453.

⁶⁴ el-Hatîb el-Kazvînî, *el-Îdâh fî 'Ulumi'l-Belâga*, 318; Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 2/561.

⁶⁵ el-Kuşeyrî en-Neysâbûrî Müslim b. Haccâc, *Saḥîhu Müslim*, thk. Nazar Muhammed el-Fâryâbî (Riyad: Dâru Taybe, 2006), 193.

⁶⁶ İbn Hicce el-Hamevî, *Hizânetü'l-edeb ve ğâyetü'l-ereb*, 3/257.

⁶⁷ İrdâf, şairin bir düşünceyi ifade etmek isterken ona işaret eden lafız değil de onun tâbii ve müradifi durumundaki lafız kullanmasıdır. Ebu'l-Ferec el-Bağdâdî Kudâme b. Ca'fer, *Naḥdu's-şi'r*, thk. Muhammed Abdülmün'im Hafâcî (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1995), 157.

⁶⁸ Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 1/519.

Mâlâ yestehîlû bi'l-in'ikâs (Kalb)

Bedî' ilminde lafzı güzelleştirici bir sanat olan *kalb*, şiirde veya nesirde cümleyi meydana getiren harflerin, hareketleri dikkate alınmaksızın tersten okunuşunda aynı harf dizimini vermesidir.⁶⁹ Bazı bedîiyyelerde tek şatırda yapılan bu sanat Nablusî'nin şiirinde beytin tamamında gerçekleştirilmiştir.⁷⁰

مَهَامُهُ قَفْرَةٌ لَا نَوْمَ تَمَّ لَنَا إِنَّ لَمْ تَمَّ وَنَالَتْ رِفْقُهُمْ أَهْمٌ

Gözde uykunun kalmadığı ıssız çöller...Eğer arzum bir araya getirilse uyku vaki olur. Çöller onların (sevgililerin) şefkatine nail olsa ben de deli divane olurum.

Beytin son harfi mim olup, ilk harfiyle aynı şekildedir. Ayrıca sondan ikinci harfi olan he, baştan ikinci harfin aynısıdır ve bu benzerlik beytin tamamına yayılmıştır.

İgrâk

Bedî' ilminde *igrâk*, aklen mümkün olup da âdeten mümkün olmayan bir mübalağa türünü ifade eder. Mübalağa türleri içinde aklen ve âdeten mümkün olana *teblîğ*, aklen ve âdeten mümkün olmayan çeşidine ise *gûlûv* denir.⁷¹ Nablusî kasidesinde mübalağa başlığı altında bu sanatın *teblîğ* türünü örnekendirirken⁷² *igrâk* türünü ise başka bir beyitte ayrı bir sanat olarak zikretmiştir. Müellife göre normal şartlarda ölümden kaçış yoktur ama alemlerin kendisi için yaratıldığı Hz. Peygamber'e sığınan kimsenin kurtuluşunu akıl imkânsız saymaz.⁷³

يَكَادُ يَسْلَمُ مَنْ نَادَاهُ مُلْتَجِئًا مِنْ سَطْوَةِ الْقَدْرِ الْمُخْتَوِمِ لِلْأَمَمِ

Peygamber'e sığınarak onu çağıran kimse, milletler için kaçınılmaz olan kaderin elinden neredeyse kurtulabilir.

'Unvân

Sözlükte başlık, işaret, örnek gibi anlamlara gelen '*unvân*, Nablusî'nin tanımına göre konuşmacının söze vasıf, medih hiciv vb. bir gaye ile başlayıp, ardından bu gayeyi tamamlamak için kullanılan ifadelerin geçmişteki olaylara veya hikayelere bir örnek üzerinden işaret etmesidir.⁷⁴ Verilen tanım, bir ayet, hadis veya kıssaya gönderme yapma sanatı olan *telmihi* akla getirmekte olup Nablusî '*unvânın telmih* ile arasındaki farkını, *telmihte* bir olaya sadece işaret etmek söz konusu iken '*unvânda* başka bir olayın

⁶⁹ Abdurrahman Hasan Habenneke el-Meydânî, *el-Belâğatü'l-'arabiyye* (Dımaşk: Dâru'l-Kalem, 1996), 2/535.

⁷⁰ Nablusî, *Nefeḥâtü'l-Ezhâr*, 1/467.

⁷¹ Habenneke el-Meydânî, *el-Belâğatü'l-'arabiyye*, 2/451; Bulut, *Bedî' İlmi*, 143; İzzettin Bilgehan, *Yemen Arap Edebiyatı Emir San'ânî Divanı* (Konya: Palet Yayınları, 2023), 300.

⁷² Nablusî, *Nefeḥâtü'l-Ezhâr*, 2/457.

⁷³ Nablusî, *Nefeḥâtü'l-Ezhâr*, 1/390.

⁷⁴ Nablusî, *Nefeḥâtü'l-Ezhâr*, 1/272.

zikriyle mananın tamamen erdirilmesi olarak izah etmektedir.⁷⁵ Aşağıdaki örnek beyitte de görüleceği üzere ‘*unvânda*’ işaret edilen mana daha belirgindir.

عَلَيْهِ سَلَّمَ الْأَحْجَارُ أَتْلَعَ مِنْ مَاءٍ لِمُوسَى بِضَرْبِ الصَّخْرِ مُنْسَجِمٍ

Taşlar ona Musa'nın (a.s.) kayaya vurduğunda fışkıran sudan daha belîğ bir şekilde selam verdi.

Nablusî Hz. Muhammed'in diğer peygamberlerden üstünlüğünü vurguladığı bu beytinde taşların Hz. Muhammed'i selamlamasının Musa (a.s.) asasıyla kayaya vurup su çıkartmasından daha büyük bir mucize olduğunu belirtmektedir. Zira kayadan su çıkması tabi bir durum iken taşların konuşması ise gayri tabidir.⁷⁶

SONUÇ

Osmanlı Dönemi'nin önemli mutasavvıflarından biri olan Abdülganî en-Nablusî, şairlik yeteneğiyle de temeyyüz etmiş bir âlimdir. Arap dili ve belâgatine dair derin bilgisi, özellikle bedîiyye türü eserlerdeki ustalığıyla kendini göstermiştir. Bu eserler aracılığıyla, tevarüs ettiği edebî kültürün yayılmasına ve güçlenmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Nablusî, bu alanda iki eser kaleme almıştır. Çalışmamızın konusunu oluşturan *Nesemâtü'l-Eshâr fî Medhî'n-Nebiyi'l-Muhtâr* adlı eserinde, bir bedîiyyede ilk kez kendisinin kullandığını ileri sürdüğü sanatlardan faydalanarak ve bu sanatların tarif ve açıklamalarında özgün ifadelere yer vererek edebî çevrelerde kendine yer edinmeyi amaçlamıştır. Nablusî'nin bu türde eserler vermesindeki bir diğer saik ise, şiirinin son beytinde ifade ettiği gibi, şairlik mesuliyetinin bir gereği olarak gördüğü görev bilincidir.

Eserde, bedî' sanatlarına verilen zarif örneklerin yanı sıra, bu tür eserlere yöneltilen eleştirileri bir ölçüde haklı çıkaracak kullanımları da gözlemlemek mümkündür. Zira bedîiyye türü eserler aracılığıyla bedî' sanatlarının karmaşık ve anlamsız bir hâle geldiği, gereksiz pek çok kavramın eklendiği ve bu nedenle edebî sanatların özünden uzaklaştırıldığına dair eleştiriler, Nablusî'nin bedîiyyesi özelinde yerinde görülebilir.

Bu eleştiriler çerçevesinde, aslında Meânî ve Beyân ilimlerine dâhil edilebilecek bazı kullanımların (telvîh gibi) ayrı bir sanat olarak belirtilmesi, anlamca birbirine yakın sanatların (tevlîd gibi) yarattığı terminoloji sorunları, bir sanatın çeşitli türevlerinin (iğrâk gibi) bağımsız bir sanat olarak sunulması, sanat olup olmadığı konusunda ciddi şüphe uyandıran kullanım ve tariflerin (müvârede gibi) yer alması gibi örnekler öne sürülebilir.

Bu tür eserlerin ayırt edici yönü, anlamdan ziyade lafza öncelik verilerek sanatsal incelikleri sergileme gayesidir. Bu durumun beyitlerin anlam bütünlüğünü ve beyitler arasındaki geçişleri olumsuz etkilediğinden söz edilebilir. Dolayısıyla bu eser özelinde,

⁷⁵ Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 1/355.

⁷⁶ Nablusî, *Nefehâtü'l-Ezhâr*, 1/273.

örneğin Bûsurî'nin *Bürde* kasidesinde beyitler arasında görülen uyumu ve akıcılığı yakalamak pek mümkün görünmemektedir.

Sonuç olarak, Arap edebiyatında bedîiyye geleneğinin önde gelen temsilcilerinden biri olan Nablusî'nin bedîiyyesinin alana hatırı sayılır bir katkı sunduğu anlaşılmaktadır. Ancak, aynı zamanda bu tür eserlere yönelik eleştirileri haklı kılacak yönlerinin de mevcut olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, bundan sonra yapılacak olan bedîiyye çalışmalarında bu eleştirileri dikkate alan bir yaklaşımın benimsenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ‘Akkâvî, İn‘âm Fevvâl. *el-Mu‘cemu’l-mufaşşal fî ‘ulûmi’l-belâğa*. Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 3. Basım, 2006.
- Aladağ, Mehmet Şirin. “Klasik Arap Mersiyesinde Sıra Dışı Bir Tema: Tâziye ve Tebriğin Bir Arada Sunumu”. *Tasavvur/Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 10/1 (2024), 107-143.
- ‘Aţîk, Abdülazîz. *İlmu’l-Bedî’*. Beyrut: Dâru’n-Nahda el-‘Arabiyye, ts.
- Bağcı, Abdullah Esat. *Ebu’l-Bahr el-Hattî ve Şiirleri*. Konya: Palet Yayınları, 2024.
- Bekkâr, Yusuf Hüseyin. *Binâu’l-kaşide fî’n-nağdi’l-‘arabiyyi’l-‘kadîm*. Beyrut: Dâru’l-Endelus, 2. Basım, 1982.
- Bekrî, Alaaddin. *Abdûlgani Nablusi Hayatı ve Fikirleri*. çev. Veysel Uysal. İstanbul: İnsan Yayınları, 1995.
- Bilgehan, İzzettin. *Yemen Arap Edebiyatı Emir San‘ânî Divanı*. Konya: Palet Yayınları, 2023.
- Bulut, Ali. *Bedî’ İlmi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2016.
- Dayf, Şevkî. *el-Belâğa tetâvvur ve târîh*. Kâhire: Dâru’l-Ma‘ârif, 9. Basım, 1965.
- Demirayak, Kenan. “Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatında Tarih Düşürme Şiirleri ya da Şiirle Tarih Düşürme”. *Şarkiyat Mecmuası* 25 (2014), 87-124.
- Dereli, Muhammet Vehbi. *Arap Edebiyatında Bedîiyye Geleneği ve Suyûtî’nin Nazmu’l-Bedî Adlı Eseri*. Konya: Palet Yayınları, 2021.
- Dereli, Muhammet Vehbi. *Osmanlı Dönemi Bedîiyyat Şairlerinden Âişe el-Bâûniyye ve Peygamber Methiyeleri*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2023.
- Durmuş, İsmail. “Hazîf”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 17/122-124. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Ebû Zeyd, Ali. *el-Bedî’iyyât fî’l-edebî’l-‘arabî*. Beyrut: ‘Âlemü’l-Kütüb, 1983.
- Ege, Ramazan - Tilkitaş, Sadullah. “El-Ḥumeydî’nin Bedîiyyesinde Kullandığı Bazı Edebi Sanatlar”. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/2 (2022), 660-685.
- Ekinci, İsmail. *Tasavvuf Şairi Nablusî ve Şiirleri*. Ankara: İksad Publishing, 2020.
- Ferâhîdî, el-Halîl b. Ahmed. *Kitâbu’l-‘Ayn*. thk. Abdülhamîd Hindâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 2003.
- Fidan, İbrahim. *Arap Şiirinde Hz. Peygamber*. Ankara: İlâhiyât, 2021.
- Ğazzî, Muhammed Kemâlüddîn. *el-Virdü’l-ünsî ve’l-vâridü’l-kudsî fî terceme el-‘Ârif Abdilgânî en-Nablusî*. thk. Sâmir ‘Ukkâş. Leiden: Brill, 2012.
- Habenneke el-Meydânî, Abdurrahman Hasan. *el-Belâğatü’l-‘arabiyye*. 2 Cilt. Dımaşk: Dâru’l-Kalem, 1996.
- İbn Hicce el-Ḥamevî, Ebû Bekr b. Ali b. Abdullah. *Hizânetü’l-edeb ve gâyetü’l-ereb*. thk. Kevkeb Rayâb. 5 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 2001.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim. *eş-Şi’r ve’s-Şu’arâ’*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 2 Cilt. Kahire: Dâru’l-Ma‘ârif, 1982.
- İbn Manzûr, Ebu’l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî. *Lisânu’l-‘Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, ts.
- İbn Ma’sûm, es-Seyyid Ali Sadrettîn el-Medenî. *Envâru’r-Rebî’ fî Envâ’i’l-Bedî’*. thk. Şâkir Hâdî Şûkr. 7 Cilt. Necef: Matba’atu’n-Nu’mân, 1969.
- İbn Raşîk, Ebû Ali el-Hasen el-Ḳayrevânî. *el-‘Umde fî meḥâsini’s-ş-şî’r ve âdâbih*. thk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamîd. 2 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Cîl, 5. Basım, 1981.
- İbnu’l-Mu‘tez, Ebu’l-Abbâs Abdullah. *Kitâbu’l-Bedî’*. thk. İrfan Mataracı. Beyrut: Müessesetül-Kütübî’s-Sekâfiyye, 2012.

- Karabey, Turgut. "Tarih Düşürme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 40/80-82. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Kavak, Abdulcebbar. "Şeyh Abdülğanî en-Nablusî'nin Mevlevilik Müdafası: el-Ukûdü'l-Lü'lüyye fî Tarîki's-Sâdeti'l-Mevleviyye Adlı Eseri". *A. Ü. Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 56 (2016), 1125-1151.
- Kazvîni, Celâleddin Muhammed b. Abdurrahman b. Ömer b. Ahmed b. Muhammed el-Hatîb. *el-İdâh fî 'Ulumi'l-Belâga*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Kılıç, Hulusi. "Bedîyyât". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 5/323-324. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Qudâme b. Ca'fer, Ebu'l-Ferec el-Bağdâdî. *Naqdu's-şî'r*. thk. Muhammed Abdülmün'im Hafâcî. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1995.
- Küçüksarı, Mücahit. *Osmanlı Dönemi Şairlerinden Mustafa et-Terzî ve Şiirleri*. Konya: Yediveren Kitap, 2023.
- Marangozoğlu, İzzet. *Arap Edebiyatında Bedî ve Bedîyyât*. Ankara: Sonçağ Akademi, 2022.
- Maṭlûb, Ahmed. *Mu'cemu naḳdî'l-'arabiyyi'l-ḳadîm*. 2 Cilt. Bağdat: Dâru's-Şuûni's-Sekâfiyyeti'l-'Amme, 1989.
- Mekkî, Mahmûd Ali. *el-Medâihu'n-nebeviyye*, Kahire: eş-Şeriketü'l-Mıṣriyyeti'l-'Alemiyye, 1991.
- Mohammadi, Mohammad. *Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatında Bir Portre İbn Matuk ve Şiirleri*. Konya: Palet Yayınları, 2024.
- Mubârek, Zekî. *el-Medâihu'n-nebeviyye fî'l-edebi'l-'arabî*. Kahire: Müessesetü Hindâvî, 2022.
- Mubârek, Zekî. *et-Taşavvufu'l-islâmî fî'l-edeb ve'l-aḥlâk*. 2 Cilt. Kahire: Maṭba'atu'r-Risâle, 1938.
- Murâdî, Ebü'l-Faḍl Muhammed Halîl b. Ali. *Silkü'd-dürer fî a'yâni'l-ḳarni's-sânî 'aşer*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 3. Basım, 1988.
- Müslim b. Haccâc, el-Kuşeyrî en-Neysâbü'rî. *Şaḥîhu Müslim*. thk. Nazar Muhammed el-Fâryâbî. Riyad: Dâru Taybe, 2006.
- Nablusî, Abdülğanî b. İsmail. *Nefehâtü'l-Ezhâr 'alâ Nesemâti'l-Eşhâr fî Medḥi'n-Nebiyyi'l-Muḥtâr*. thk. Ahmed Ferîd el-Mizyedî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyye, 2022.
- Nablusî, Abdülğanî. *el-Haḳîḳatu ve'l-mecâz fî rihleti bilâdi's-Şâm ve Mısra ve'l-Hicâz*. thk. Riyâd Abdülhamîd Murâd. Dımaşq: Dâru'l-Ma'rife, 1989.
- Nablusî, Abdülğanî. *Keşfü's-sırri'l-gâmiḍ fî şerhi dîvânı İbni'l-Fârîd*. thk. Hâlid ez-Zer'î. 4 Cilt. Dımaşq: Dâru Ninova, 2017.
- Nablusî, Abdülğanî. *Nefḥatü'l-ḳabûl fî medḥi'r-Rasûl*. thk. Firdevs Nûr Ali Huseyn. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1999.
- Öteleş, Zeliha. *Abdülğanî en-Nablusî Şerhi Bağlamında İbnü'l-Fârız'ın Kasîde-i Tâiyye'sinde Seyrusülûk*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Özel, Ahmet. "Nablusî, Abdülğanî b. İsmail". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32/268-270. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Saraç, M. A. Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat*. İstanbul: 3F Yayınevi, 5. Basım, 2007.
- Saraç, M. A. Yekta. "Muamma". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30/320-321. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Tala, Murat. "Arap Şiirinde Lügaz ve Mu'ammânın Yapısı: İbnü'l-Fârız'ın Dîvân'ına Teorik Bir Bakış". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 22 (2018), 939-967.

Tehânevî, Muhammed Ali. *Keşşâfu ıstılâhâtı'l-fünûn ve'l-'ulûm*. thk. Refîk el-'Acem. 2 Cilt. Beyrut: Mektebetü Lübnân Nâşirûn, 1996.

Tıĭlioĭlu, Mehmed Zahid. *Bir Müfessir Olarak Abdülĭanî en-Nablusi*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2022.

Uçar, Hasan. *Kur'ân-ı Kerîm'deki Anlamsal Bedî' Sanatları*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.

Üstün, Mahmut. "Bedî'ıyyât Şiirlerinin İki Önemli İsmi: Safıyyüddin el-Hillî ve İbn Câbir el-Endelüsî". *Nüşa* 53 (2021), 187-212.